احکام حجاب و عفّت

در گلستان مرجعیت

طبق دیدگاههای حضرات عظام:

حضرت امام خمینی(ره)، امام خامنه‌ای، مرحوم گلپایگانی، مرحوم اراکی، مرحوم خوئی، مرحوم بهجت، مرحوم تبریزی، آیت الله صافی، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، مرحوم فاضل لنکرانی، آیت الله اردبیلی.

حمید احمدی جلفائی

بسم الله الرحمن الرحیم

احکام حجاب و عفت در گلستان مرجعیت

نویسنده:

حمید احمدی جلفائی

ناشر چاپی:

زائر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

احکام حجاب و عفت در گلستان مرجعیت...

مشخصات کتاب

سرشناسه : احمدی جلفایی، حمید، ۱۳۵۷-

عنوان و نام پدیدآور : احکام حجاب و عفت در گلستان مرجعیت.../ حمید احمدی جلفائی.

مشخصات نشر : قم: آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر، ۱۳۸۲.

مشخصات ظاهری : ۱۶۷ص.

فروست : آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر؛ ۷۳.

شابک : ۷۵۰۰ریال: ۹۶۴۶۴۰۱۹۳۷ ؛ ۸۰۰۰ریال (چاپ دوم)

یادداشت : چاپ دوم: بهار ۱۳۸۴.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۶۵ - ۱۶۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع : حجاب -- فتواها

موضوع : فتواهای شیعه -- قرن ۱۴

رده بندی کنگره : BP۱۸۳/۹/الف ۳۵۶الف ۳ ۱۳۸۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۴۲۲

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۲-۳۰۱۹۷

ص: ۱

اشاره

دیدگاههای حضرات عظام: امام خمینی، مرحوم گلپایگانی، مرحوم اراکی، مرحوم خوئی، خامنه ای، بهجت، تبریزی، صافی، سیستانی، مکارم، فاضل لنکرانی، اردبیلی، صانعی.

ص: ۱

احمدی جلفایی، حمید، ۱۳۵۷ _

احکام حجاب و عفت در گلستان مرجعیت / حمید احمدی جلفائی. -- قم: آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر، ۱۳۸۲.

۱۶۷ص. -- (آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر؛ ۷۳)

۷۵۰۰ ریال: ISBN ۹۶۴-۶۴۰۱-۹۳-۷

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه: ص. ۱۶۵ - ۱۶۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. حجاب -- فتواها. ۲. فتواهای شیعه -- قرن ۱۴. الف. عنوان.

۲۹۷/۳۴۲۲BP۳۵۶الف۳/ ۹/۱۸۳الف

کتابخانه ملی ایران۳۰۱۹۷-۸۲م

مشخصات کتاب

نام کتاب:احکام حجاب و عفت، در گلستان مرجعیت

نویسنده:حمید احمدی جلفائی

ناشر:زائر _ آستانه مقدّسه قم

لیتوگرافی:بیان _ قم

چاپخانه:توحید _ قم

حروفچینی:فیض اللّه _ قم

تیراژ:۲۰۰۰ نسخه

نوبت و سال چاپ:اول / زمستان ۱۳۸۲

قیمت:۷۵۰ تومان

شابک:۷-۹۳-۶۴۰۱-۹۶۴

مرکز پخش: قم _ میدان شهداء (چهار راه بیمارستان)

تلفن ۷۷۴۲۵۱۹ _ ص. پ.: ۳۵۹۷ _ ۳۷۱۸۵

ص: ۲

«آنچه از امر ولایت مُفْهَم است بر دو پایه دین زن مستحکم است

حکم اوّل عفّت و دوّم حجاب غیر این زن را تکامل مبهم است»

احمدی (خاک)

ص: ۳

تقدیم به:

عفیفه مکرّمه و محتجبه مطهّره، طاهره بتول و بضـعه رسول صلی الله علیه و آله وسلم ، بانوی عصمت و الگوی حجاب و عفّت، حضرت فاطمه زهرا ـــ سلام اللّه و صلواته علیها.

و

آخرین پیک هدایت، منجی أهل طهارت، سـفینه نجات، آب حیات، محیی احکام قرآنی، احیاگر فرائض آسمانی، نور چشمان فاطمه أطهر، یوسف دلهای منتظر، حضرت ابا صالح المهدی ـــ روحی و ارواح العالمین له الفداء ـــ .

ص: ۴

فهرست

(ج) فتاوا و استفتائات کلی پیرامون مراجعه به پزشک نامحرم ··· ۱۳۹

ص: ۶

پیشگفتار

بسم اللّه الرّحمن الرّحیم، و به نستعین.

«ای زن به تو از فاطمه اینگونه خطاب است ارزنده ترین زینت زن حفظ حجاب است»

یکی از مهمترین مسائلی که از ضروریات و شعائر اساسی دین مبین اسلام محسوب می شود، و در روایات مربوط به آخرالزمان چهره بسیار نامطلوبی برای آن ترسیم شده است مسأله «حجاب و عفّت زنان» در جامعه و یا در میان نامحرمان می باشد. و عواقب بسیار وخیمی همچون: ضعف روحیه ایمان و تقوا، شهوت سالاری، تسلّط ظالمین بر ممالک اسلامی، کاهش برکات آسمانی، افزایش مرگهای ناگهانی و زودهنگام، نبود امنیّت لازم برای زنان حتّی از دست محارم و پدران و برادران خود، و غیره، همگی از پیامدهای منفی آن در آیات و روایات اسلامی معرفی شده اند.

متأسّفانه ما از دیرباز، در کشور خودمان هم شاهد یک حرکت منفی در این خصوص بوده و هستیم، و مخصوصا در سالهای اخیر، این انحطاط، شتاب بسیار زیادی به خود گرفته است، بگونه ای که هر روزش بدتر از دیروز دیده می شود، و روز به روز زنان و دختران ایرانی از این آرمان مهمّ علوی و فاطمی علیهماالسلام فاصله می گیرند.

به نظر ما مهمترین عواملی را که می توان در این حرکت منفی از همه عوامل دیگر مؤثّرتر دانست و بلکه در تاریخ حجاب و عفّت کشور ما، همچون سایر کشورهای مسلمان می توان آنها را بوضوح دید، و در بسیاری از اخبار و روایات اسلامی هم تقریبا اشاره هایی به آنها شده است، عبارتند از:

۱. تهاجمات و القائات فرهنگی دشمنان خارجی و داخلی اسلام و مسلمین؛ که درست از همان زمانی که متوجّه اهمّیت این ارزشها در جوامع اسلامی شده اند از هیچ کوششی در فریب مردم، دولتها و سایر تأثیرگذاران در این امر دریغ نکرده اند، و در تضعیف این شعار اسلامی سرمایه گذاریهای کلانی کرده و می کنند.

با بررسی تاریخی این مسأله در ایران و همچنین در بسیاری از کشورهای اسلامی دیگر همچون: مصر، الجزایر، ترکیه و... بوضوح می بینیم که حدأقل تا دوره محمّد شاه قاجار در ایران، مسأله حجاب و عفّت در غالب این کشورها در کاملترین شکل خود یعنی در قالب چادر و نقاب و روبند رایج بوده است.

اوّلین انگیزه ای که از این دوره به بعد دشمنان خارجی را متوجّه مبارزه با حجاب و عفّت در کشورهای اسلامی نمود، یافتن بازارهایی مناسب برای فروش تولیدات پوشاک آنها بود، آنها برای اینکه بتوانند انواع تولیدات خود را در این کشورها به فروش برسانند ناچار بودند این التزام به چادر و نقاب را در میان زنان و دختران ایرانی در هم شکنند و آنها را به تنوّع طلبی در امر پوشش، مخصوصا از نوع غربی و

اروپائی عادت دهند.

بعدها علاوه بر این مسأله، متوجّه عظمت تأثیر این ارزش های اسلامی در قوام سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ممالک متدین و مخصوصا اسلامی شدند، و با انگیزه ها و اهداف جامعتر و حسّاستری وارد مبارزه با این مقدّسات شدند، خواه با سیاستهای تبلیغی _ القائی و ترویجی _ و خواه با مبارزات علنی در قالب طرحهایی همچون رفع حجاب و کشف حجاب.

یکی از جاسوسان انگلیسی بنام «مستر همفر» که در دوره ناصرالدین شاه مرتبط با همین موضوع در ایران فعالیّت می کرد در گزارشی به اربابان خود چنین می نویسد:

«در مسأله بی حجابی زنان باید کوشش فوق العاده ای به عمل آوریم تا زنان مسلمان به بی حجابی و رها کردن چادر مشتاق شوند، باید با استفاده شواهد و دلایل تاریخی اثبات کنیم که پوشیدگی زن از دوران بنی عبّاس متداول شده و مطلقا سنّت اسلام نیست، مردم همسران پیامبر را بدون حجاب می دیده اند، و زنان صدراسلام در تمام شئون زندگی دوش به دوش مردان فعالیّت داشته اند... پس از آنکه حجاب با تبلیغات وسیعی از میان رفت، وظیفه مأموران ما آن است که جوانان را به عشق بازی و روابط نامشروع با زنان تشویق کنند و بدین وسیله فساد را در

جوامع اسلامی گسترش دهند...».(۱)

و اکنون هم این مبارزات در گسترده ترین شکل خود در جوامع اسلامی و حتّی ایران، با سوء استفاده از موقعیّت بسیاری از روشنفکران و مسئولین کج فهم داخلی انجام می گیرد، و این فعالیّت های زیرزمینی و مدرن بر علیه حجاب و عفّت اسلامی روز به روز در انواع برنامه ها و سیاستها و گفتارهای برخی از نهادها و مسئولین و صاحبان گفتار و قلم، مخصوصا در انواع برنامه ها و ترویجات رسانه های گروهی ما مثل تلویزیون، سینما، ادارات، دانشگاهها و... چهره آشکارتری بخود می گیرند، و همه اینها، علاوه بر تبلیغات منفی و مستقیم دیگر آنها هستند که از طریق شبکه های غیر قانونی و اینترنت و... بر پیکره فرهنگ اسلامی تحمیل می کنند.

آری، امروزه همه دشمنان اسلام به این موضوع و آرمان اسلامی بعنوان یک نماد اساسی برای دین اسلام و علی الخصوص انقلاب اسلامی ایران و همچنین بعنوان رمز هویّت ممالک اسلامی و موجب استحکام آنها نگاه می کنند، و بهتر از خود ما می دانند که چگونه تضعیف آن در این کشورها هویّت اسلامی و حتّی سیاسی و اقتصادی آنها را به خطر انداخته و نفوذ پذیر خواهد نمود؛ اخیرا «ریون کرکت» صهیونیست که مسئول سابق شبکه جاسوسی سیاه در ایران بود چنین گفته است:

«چادر، نمادی است که وجود انقلاب را در سر هر چهار راه به نمایش می گذارد، با چادر می توان این احساس را

۱- ۱ _ خاطرات همفر، حسن مؤیّدی، ص۹۳.

پدیدآورد که انقلاب اسلامی هنوز زنده و جاوید است».(۱)

اما افسوس که این نماد اسلام و انقلاب و این شعار مهمّ اسلامی را که دشمنان اسلام نتوانستند با چوب و چماق نابودش کنند، عده ای به اسم دفاع از اسلام و انقلاب و جوانان و با انواع ترفندها و روشنفکر مآبی ها و شعارها و ترویجات و مغالطات توانستند آن را درهم بکوبند و آن را امری بسیار قابل تسامح جلوه دهند و بالاخره زنان و دختران مسلمان را روز به روز با حجاب و عفّت واقعی اسلامی و موازین آن بیگانه تر سازند!

۲. مهمترین عامل تأثیرگذار دیگر، سیاستهای ناسنجیده و یا گاها ضد اسلامی و حتّی بعضا عمدی برخی از نهادها و مسئولین مربوطه داخلی است که مخصوصا در سالهای اخیر انقلاب با انواع برنامه ها و سیاستها و ترویجات منفی به ریش بسیاری از آرمانها و سنّتهای اسلامی پوزخند زده و می زنند.

هر نهادی و یا هر مسئولی برای خودش یک مرجع تقلید شده و هرچه دلش می خواهد عمل و یا ترویج می کند، و روز به روز اصل حجاب و عفّت و شاخه های اساسی آن را در اذهان مردم و خصوصا زنان و دختران ایرانی مشتبه و تسامح بار جلوه می دهد و... .

سیاستها و تبلیغات و ترویجات وزارت ارشاد و فرهنگ، گاها نه تنها مشوّق به سمت این ارزشها نیست، بلکه معارض با آنها هم

ص: ۱۳

۱- ۱ ــ هفته نامه فیضیّه، کشف حجاب به روش مدرن، ۱۵ بهمن سال ۱۳۷۹، ص۱.

هست؛ نظام آموزشی ما از سطوح ابتدائی گرفته تا سطوح عالیه از هرگونه تأثیرگذاری مثبت در این خصوص تقریبا خالی است، اختلاطهای موجود در دانشگاهها و برخی از ادارات ما به اوج خود رسیده اند و روز به روز دامنه زیادتری پیدا می کنند (این در حالی است که امروزه بسیاری از کشورهای خارجی و حتّی غیر اسلامی متوجّه عواقب منفی این اختلاطها شده اند و حرف از جداسازی می زنند)، و سیما و سینمای کشور ما که گویا اصلاً بویی از اسلام و ارزشهای اسلامی در این خصوص به دماغش نرسیده است و...!

۳. دیاثت و بی غیرتی برخی از مردان مسلمان _ که در این کتاب هم، ما به برخی از اخبار و روایات اسلامی در این خصوص پرداخته ایم، و بالجمله یکی از مهمترین عواملی است که امروزه دشمنان اسلام روی آن حساب بازکرده اند _ از عوامل مهم دیگر در ازدیاد و تعمّق هر چه بیشتر بی حجابی و بی عفّتی است؛ اینکه پدران و مادران مسلمان نه تنها دختران خود را به حجاب و عفّت اسلامی تشویق نکنند و یا مردان و پدران نه تنها به حفظ ناموس خود و کنترل حجاب و عفّت آنان ارزشی قائل نباشند، بلکه از گرایش زنان و دختران خود به سمت بی حجابی و بی عفّتی احساس لذّت و فخر و مباهات هم بکنند، و همه ارزشهای اسلامی را پوچ و کهنه پنداشته و بی حجابی و بی عفّتی نوامیس خود را به حساب ترقّی زمان و پیشرفت علم و صنعت و تمدّن بگذارند، بگونه ای که مرد مسلمان از اینکه ناموس او بگونه ای لباس پوشیده و یا بزک نموده که بیشترین

چشمهای نامحرمان را به سمت خود جذب نموده است نه تنها احساس شرم و غیرت نکند و بلکه برخود ببالد، اللّه اکبر!

۴. یکی از عوامل بسیار مهم و تأثیرگذار دیگر، سکوت علماء و مبلّغین و تقریبا تعطیلی تریبونهای دینی در بیان این مسائل به مردم و رسوانمودن فعالیتهای خلاف شرع در این خصوص، و یا حتّی گاها سرپوش شرعی گذاشتن و یا توجیه نمودن سیاستها و ترویجات بیمار برخی از نهادها و مسئولین و رسانه ها، و همچنین بیان مبهم و چند پهلوی این مسائل در رساله های عملیّه و آنهم بصورت متفرّق و پراکنده، و بالأخره برخوردهای سیاسی و جناحی برخی از مسئولین و یا حتّی برخی از اقشار مردم با گویندگان این مسائل می باشد.

امّا همگان می دانیم آنگاه که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم دار فانی را وداع می گفتند دو امانت بسیار مهمّ را برای رهایی مردان و زنان مسلمان از انواع فتنه ها و گمراهیها معرفی فرمودند و آنها را تا روز قیامت دو عنصر کافی و دو حجّت معتبر و منجی در همه مسائل مربوط به انسان اعلام کردند: قرآن کریم، و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام .

امّا آنگاه که امام معصوم علیه السلام در پس پرده غیبت باشد و دسترسی به او ناممکن باشد وظیفه ما مسلمانان چیست؟ و از کجا باید مسائل و احکام مورد نیاز خود را بفهمیم و عمل کنیم؟ قرآن کریم که بنابر فرمایش خودش، قابل فهم و درک بصورت دقیق و کامل برای همه نیست، و مفسّران اصلی و عالمان به بطون آن همان امامان معصوم علیهم السلام هستند، و بدون کشف امام در بسیاری از مسائل بشری،

علی الخصوص در حوادث و پیامدهای جدید، پای بشر خواهد لنگید؟! چرا که به اعتقاد ما مسلمانان، تحریف معنوی و مفهومی قرآن کریم علی رغم تحریف لفظی آن در هر زمانی امکان پذیر است، و اگر آن موازین حقیقت و معنا و آن راسخان در کتاب حاضر نباشند معانی قرآن به هر سمتی قابل تحریف و انحراف هستند، و در بین نظرات و آراء و مغالطاتِ بسیاری از انسانهای مریض و گمراه ممکن است حقیقت و مطلوب واقعی قرآن کریم زیر سؤال برود و بالأخره خلاف رضایت خداوند و قرآن و اهل بیت علیهم السلام عمل شود، و «تفسیر به رأی» مشخّص ترین عبارت در این خصوص است که در روایات اسلامی هم بشدّت تقبیح شده است؛ اینکه هر کسی ایده و عقیده شخصی خودش را که ممکن است ریشه در هر یک از لجنزارهای هوسبازی و شهرت دوستی و شهوت طلبی داشته باشد در پشت آیات قرآن و مخصوصا متشابهات آن کتمان کند و موجب گمراهی خیل کثیری از بندگان الهی گردد!

اینجاست که آخرین نماینده این ناوگان هدایت، حضرت مهدی علیه السلام ، خود چاره ای برای این مشکل اندیشیده است و وعده فرموده است که در صورت عمل به این دستور، مسلمانان می توانند راه گمراهی را مسدود کنند، آنجا که می فرماید:

«وَأَمَّا الْحَوادِثُ الْواقِعَهُ فَارْجِعُوا فِیها إِلی رُواهِ یعنی: و امّا در حوادث و وقایع و مسائل خود (برای تشخیص حلال از حرام) در زمان غیبت، به راویان حدیث و علما و مراجع دین

ص: ۱۶

رجوع کنید، آنها حجّت من بر شما هستند، و من حجّت خدا بر آنها هستم.

آری، مراجع عظام شیعه امروزه در بسیاری از مباحث مربوط به حجاب و عفّت زن، حکم اسلامی را از آیات و روایات اسلامی بیرون کشیده و آنها را در قالب فتاوا و استفتائات در اختیار مردم قرار داده اند، ولی متأسّفانه، حتّی در داخل کشور خودمان هم امروزه عمل به این فتاوا که از احکام مسلّم دینی هستند روز به روز کمرنگ تر می شود، و هر کسی و یا هر نهادی برای خودش مجتهدی شده، و حکم می دهد و عمل می کند، و بالأخره اذهان و افکار مردان و زنان مسلمان و مخصوصا نسل جوان در این خصوص، بازیچه دست برخی از بیانات و قلمهای بیمار شده اند!

ما در این نوشته مختصر احکام مربوط به حجاب و عفّت یک زن مسلمان را از نظر مراجع معاصر که هر یک از زنان و دختران مسلمان در هر درجه و مقامی که باشند، موظّفند در شرایط فعلی از یکی از آنها تقلید کنند جمع نموده ایم و آنها را با فصول و ابواب و دسته بندیهای منظّم و مفید به همه بانوان مسلمان و ایرانی تقدیم می کنیم، تا مبادا عدّه ای عذر آورده و بگویند ما از این احکام دینی بی اطّلاع بودیم و نمی دانستیم، و یا خدای نکرده فریب یک عدّه افکار بیمار و عنود که معمولاً ریشه در قدرت دوستی و شهوت پرستی و جاه دوستی و یا حتّی کفر و شرک آنها دارد را بخورند و از مسیر رضایت حق تعالی و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام منحرف شوند.

امید که این زحمت مختصر بتواند در این منظور مؤثّر باشد، و موجبات عنایت و رضایت حضرت منتظر ــ روحی و ارواح العالمین له الفداء ــ را برای حقیر و شما خوانندگان گرامی فراهم کند!

در خاتمه مقدّمه از زحمات برادر محترم آقای «علی عبّاس پورخویی» در طبع و نشر این کتاب کمال تشکّر را دارم.

ربّ تقبّل سعیی و عملی، بحقّ محمّد و علی

حمید احمدی جلفائی

فصل اول:اصل مسأله «حجاب و عفّت»

(الف)

فتاوا و استفتائات کلّی

ص: ۱۹

(الف)

فتاوا و استفتائات کلّی

امام خمینی رحمه الله :

اصل حکم حجاب از ضروریّات است، و منکر آن حکم منکر ضروری را دارد، و منکر ضروری محکوم به کفر است، مگر اینکه معلوم باشد منکر خدا یا رسول نیست.(۱)

آیه اللّه خامنه ای:

اصل حجاب ضروری دین محسوب است، ولی بعضی فروع آن ممکن است ضروری نباشد، و بی اعتنایی به اصل حجاب و عدم رعایت آن معصیت و گناه است.(۲)

آیه اللّه بهجت:

بی اعتنایی به حجاب گناه است و داشتن حجاب واجب است.(۳)

آیه اللّه تبریزی:

اصل حجاب برای زنان از ضروریات دین است و حکم کسانی که به آن بی اعتنایی نمایند، حکم بی اعتنایی به سایر تکالیف دینی است.(۴)

۱- ۱ _ استفتائات امام.

۲- ۲ _ مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن محمودی.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

آیه اللّه صافی:

اصل وجوب حجاب فی الجمله از ضروریات اسلام است و منکر آن مرتد است، ولی بی اعتنایی به آن با عدم انکار وجوب آن باعث فسق است.(۱)

آیه اللّه سیستانی:

اصل حجاب از مسلّمات شریعت است و در قرآن آمده است، ولی کسانی که توجّه به وضوح آن ندارند، انکار آنها مستلزم انکار نبوّت نیست، و بی اعتنایی عملی گناه است.(۲)

آیه اللّه مکارم:

حجاب از ضروریات دین است، ولی انکار آن برای کسانی که از ضروری بودن آن آگاهی ندارند موجب ارتداد نمی شود.(۳)

آیه اللّه اردبیلی:

اصل لزوم حجاب برای زن از ضروریات اسلام است، هر چند بعضی از جزئیات آن از ضروریات نیست.(۴)

آیه اللّه صانعی:

حجاب ظاهرا جزء ضروریّات دین است... .(۵)

* * *

۱- ۱ _ مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید، سید محسن محمودی.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۱۹.

۵- ۵ _ مجمع المسائل، ص۴۴۶، در جواب سؤال ۱۳۴۹.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): آیا مرد می تواند و اختیار دارد که همسر خود را مجبور به برداشتن چادر و رفع حجاب بنماید یا نه؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

چون بر زن حجاب واجب است، بر مرد جایز نیست او را اجبار به بی حجابی و خلاف شرع نمایـد، و بر زن هم واجب نیست اطاعت شوهر در معصیت خدا که (لا طاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِی مَعْصِیَةِ الْخالِقِ). بطور کلّی مرد باید از داشتن چنین همسری با عفّت و نجابت شکر خداوند متعال را بجا آورد، در این زمان که مفاسد اختلاط زن و مرد در روشهای غیر انسانی، زن را ــ اگر چه آزادی شمرده می شود ــ به انحطاط اخلاقی گرفتار کرده و از آزادی حقیقی و ارزش انسانی یک زن محروم کرده و روز به روز در همه نقاط دنیا آثار شوم اوضاع و روابط نامشروع کنونی زن توسعه پیدا می کند، و چون از تعالیم نجات بخش اسلام که مرد و زن را در مسیر عالی ترین کمالات مخصوص به خود قرار داده منحرف شده اند و راهی برای جبران این همه خسارات معنوی پیدا نمی کنند اینگونه زنان مؤمنه و ملتزم به تعالیم اسلام باید مورد تقدیر باشند، و شهامت آنها در این موقع که بسیاری از مردها و زنها در برابر هجوم کالاهای فساد اجانب خود باخته شده و حقارت و

کمبودهایی را که در خود احساس می کنند به داروئی که بر درد می افزاید و شدّت می دهد جبران می کنند غیر قابل وصف می باشد، و در اجتماعی که خروج از سنن اسلامی و شرف و عفّت، تقدّم و به جلو رفتن شمرده می شود، زنانیکه ملتزم به احکام خدا باشند و با قدرت و با ایمان به خدا در برابر تمام مظاهر دروغ و مخرّب مقاومت دارند و احساس ناراحتی نمی کنند و اگر چه تنها بمانند ثابت و پایدارند در درگاه خداوند و در نظر اولیاء اسلام و هر کسی که ارزشهای واقعی انسانی را می شناسد قدر و افتخارشان زیاد است. خداوند متعال این بانوان را در جامعه مسلمان زیاد کند، و شخصیّت اسلامی آنها را حفظ فرماید، و از عهده امتحانات _ که در اخبار اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام از آن خبر داده شده _ پاک و خالص بیرون آورد. من انتظار دارم که شوهر یک بانوی محترمه مسلمان نیز اینگونه توقّعات را از او نداشته باشد، و اگر تا حال هم چنین توقّعی بوده از این تاریخ به بعد به احترام تعالیم و آداب اسلامی در روش خود تجدیدنظر نماید، إن شاء اللّه مأجور خواهند بود.(۱)

سؤال (۲): برخی از مادران، فرزندان دختر خود را که به بلوغ شرعی نرسیده اند با سروپای برهنه در خیابانها و مجالس در حضور نامحرمان می آورند، مستدعی است وظیفه والدین را در قبال فرزندان خود بفرمایید، و این بی اعتنایی چه صورت دارد؟

۱- ۱ _ مجمع المسائل، ج۱، ص۱۵۹.

جواب آیه اللّه بهجت:

تمرین اطفال بر وظایف شرعیّه به عهده والدین است.

جواب آیه اللّه تبریزی:

پوشش بر دختران نابالغ واجب نیست؛ لکن وظیفه والدین است که دخترانشان را به پوشش اسلامی عادت دهند و فرزندانشان را با احکام اسلامی تربیت نمایند.

جواب آیه اللّه صافی:

کار صحیحی نیست و والدین موظّف اند دختر را از کودکی به رعایت حجاب و گریز از نامحرم عادت دهند و اگر در این امر مسامحه کنند و دختر را نسبت به نامحرم بی تفاوت نمایند، شریک در معاصی دختر هستند. در حدیث وارد شده است که در مجلسی که حضرت رضا علیه السلام تشریف داشتند و عدّه ای نیز حضور داشتند، دختر بچّه ای وارد شد، حضّار در مجلس یکی یکی دختر را مورد نوازش قرار دادند، تا رسید به حضرت رضا علیه السلام ، آن حضرت از سنّ دختر سؤال کردند؛ گفته شد: پنج سال دارد؛ حضرت دختر را از خود دور کرد و رفتاری که دیگران کرده بودند ننمودند؛ و اعمال آن بزرگوار باید برای زن مسلمان سرمشق باشد.

جواب آیه اللّه سیستانی:

بر غیر بالغ، پوشیدن واجب نیست، ولی [بر] پدر و مادر لازم است که فرزند خود را به رعایت آداب و شئون اسلامی وادار نمایند و در تربیت صحیح شرعی آنان بکوشند.

ص: ۲۵

جواب آیه اللّه مکارم:

بر پدر و مادر لازم است فرزندان خود را به مسائل اسلامی از زمان طفولیّت آشنا کنند.

جواب آیه اللّه فاضل لنکرانی:

بر پـدر و مادر است که فرزندان خود را با آداب و رسوم اسـلامی و وظایف شـرعی آشـنا کنند و چنانچه موارد مذکور موجب تهییج و مفسده شود، اگر چه بچّه ممیّز نباشد، باید آنان را بپوشانند و حفظ کنند تا جامعه آلوده و بی بند و بار نشود.(۱)

سؤال (۳): اگر مردی زنش را به حجاب اسلامی ملتزم نکند آیا فاسق محسوب می شود؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

در صورتی که امر به معروف و نهی از منکر او تأثیر دارد ولی اهمیّت نمی دهد و امر و نهی نمی کند فاسق است.(۲)

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اگر مرد می توانـد مـانع بی حجـابی زنش باشـد و از بی مبالاـتی مـانع نشود فاسق است. ولی اگر منع می کنـد و علاقه منـد به محجّبه بودن اوست لیکن زنش به حرف او گوش نمی کند فاسق محسوب

۱- ۱ _ هم سؤال و هم جوابها عینا از: مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن محمودی.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۱۱۱۰.

نمی شود.(۱)

سؤال (۴): اگر کسی خود را مسلمان بداند و در مصاحبه تلویزیونی رسما اعلام نماید که در اسلام حجاب واجب نیست، و منکر حجاب بعنوان ضروری دین شود، آیا از نظر اسلامی چه حکمی دارد، و وظیفه مسلمین در این زمینه چیست؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

چنین حرفی تحقیقا بی اساس و ناشی از ناآگاهی یا عناد با فرائض الهی است، و عمل چنین انسانی مردود و احیانا موجب استحقاق تعزیر است، ولی صرف انکار یکی از ضروریات دین تا بازگشت به انکار رسالت یا به تنقیص دین مبین اسلام نکند موجب ارتداد و کفر نیست.(۲)

سؤال (۵): کسانی که وجوب حجاب یا وجوب روزه و یا حرمت شراب یا غیر آن را که از ضروریّات دین هستند انکار کنند، و نگویند که این احکام شرعی ثابت نیستند، و بلکه بعد از تسلیم شدن در برابر این احکام و علم به صدور آنها، آنها را ردّ می کنند، آیا این انکار همان انکار کلّ رسالت است یا جزء آن، و آیا از دین خارج می شوند اینگونه افراد؟

۱- ۱ _ استفتائات، س۱۰۴.

۲- ۲ _ استفتائات، س۲۹.

جواب مرحوم آیه اللّه خوئی:

ترجمه: اگر انکـار کننـده متوجّه باشـد که این مسائـل جز ضـروریّات هسـتند بگونه ای که انکارش منجر به انکار اصل رسالت شود کافر شده است، ولی اگر متوجّه نباشد کافر نیست. واللّه العالم.(۱)

سؤال (۶): آیا حجاب جزء ضـروری دین است یا جزء ضـروری مـذهب؟ و حکم افراد بی اعتنا به آن چیست؟ و رفت و آمد با اینگونه افراد به چه صورت می باشد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

حجـاب ظـاهرا جزء ضـروریات دین است، و وظیفه، برابر آن ارشـاد است و نصـیحت با همه شـرایط نهی از منکر که در رساله هـای عملیّه نوشـته شـده؛ و رفت و آمـد اگر موجب ترویـج بی حجـابی نباشـد و خود شـخص هم تحت تأثیر قرار نگیرد مانعی ندارد.(۲)

* * *

۱- ۱ _ صراط النجاه، ج۲، ص۴۱۱.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، ص۴۴۶، س۱۳۴۹.

فصل دوم:احکام مربوط به بلوغ دختران

(الف)

فتاوا پیرامون سنّ بلوغ و نشانه های آن

ص: ۲۹

امام خمینی رحمه الله :

نشـانه بـالغ شـدن یکی از سه چیز است: اوّل: روئیـدن موی درشت زیر شـکم بالای عورت. دوّم: بیرون آمـدن منی. سوّم: تمام شدن پانزده سال قمری در مرد و تمام شدن نه سال قمری در زن.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله (تنها اختلاف در ترتیب شمارش سه نشانه).(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

مرحوم آیه اللّه خوئی:

عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

آیه اللّه بهجت:

هر یک از این سه نشانه به تنهایی علامت بلوغ و رسیدن به حدّ

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۲۵۲.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، ص۳۸۶.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، ص۴۱۳.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، ص۳۹۸.

تکلیف شرعی است: ۱. روئیـدن موی درشت در زیر شـکم بالای عورت. ۲. بیرون آمـدن منی، در خواب یا بیـداری، با اختیار یابی اختیار. ۳. تمام شدن ۱۵ سال قمری در مرد و تمام شدن نه سال قمری در زن.(۱)

آیه اللّه تبریزی:

عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

آیه اللّه صافی:

عینا مطابق با نظر مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۳)

آیه اللّه سیستانی:

نشـانه بلوغ در دختر تمام شـدن نه سال قمری است و در پسـر یکی از سه چیز است: اوّل ــ روئیـدن موی درشت در زیر شـکم بالای عورت. دوّم ــ بیرون آمدن منی. سوّم ــ تمام شدن پانزده سال بنابر مشهور.(۴)

آیه اللّه مکارم:

مطابق با نظر مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۵)

۱- ۱ ــ توضیح المسائل، ص۳۵۸.

۲- ۲ ــ توضیح المسائل، ص۳۹۶.

۳- ۳ ــ توضیح المسائل، ص۴۴۸.

۴- ۴ ــ توضیح المسائل، ص ۴۷۰.

۵- ۵ ــ توضیح المسائل، ص۳۶۵.

آیه اللّه فاضل لنکرانی:

مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

آیه اللّه اردبیلی:

مطابق با نظر حضرت امام رحمه الله .(۲)

آیه اللّه صانعی:

نشانه بالغ شدن یکی از چهار چیز است: ۱. روییدن موی درشت زیر شکم «بالای عورت»؛ ۲. بیرون آمدن منی، هر چند گفته می شود که منی از زن خارج نمی شود؛ ۳. دیدن خون حیض در زن؛ ۴. چنانچه هیچ یک از علایم مذکور محقّق نشد، ملاک تمام شدن ۱۵ سال قمری در مرد و تمام شدن سیزده سال قمری در زن.(۳)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، ص۴۳۵.
۲- ۲ _ استفتائات، س۷.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، ص۳۷۵.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): آیا پسری که قبل از پانزده سالگی محتلم شده، حکم به بلوغ او می شود؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

با احتلام، حکم به بلوغ او می شود زیرا احتلام شرعا از نشانه های بلوغ است.(۱)

سؤال (۲): تعدادی از دانش آموزان دختر و پسر مؤسّسه ما طبق تاریخ تولّدشان به سنّ بلوغ رسیده اند و بر اثر مشاهده اختلال در حافظه و ضعف آن، مورد معاینات پزشکی قرار گرفتند تا هوش و حافظه آنان آزمایش شود، نتیجه آن بررسی ها اثبات عقب ماندگی ذهنی آنان از یک سال پیش یا بیشتر بود، ولی بعضی از آنان را نمی توان مجنون محسوب کرد زیرا در حدّی هستند که مسائل اجتماعی و دینی را درک می کنند، آیا تشخیص این مرکز مانند تشخیص پزشکان اعتبار دارد و برای آن دانش آموزان ملاک است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

معیار توجّه تکالیف شرعی به انسان این است که او شرعا بالغ و از

۱- ۱ _ استفتائات، س۱۸۸۹.

نظر عرف عاقل باشد، ولی درجات درک و هوش معتبر نیست و در این رابطه تأثیری ندارد.(۱)

سؤال (۳): آیا دیدن خونی که دارای صفات حیض است توسّط دختر قبل از اتمام نه سالگی علامت بلوغ اوست؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

این خون علامت شرعی بلوغ دختر نیست و حکم حیض را ندارد هر چند صفات آن را داشته باشد.(۲)

* * *

ص: ۳۵

۱- ۱ _ استفتائات، س۱۸۹۲.

۲- ۲ _ استفتائات، س۱۸۹۴.

فصل سوم:احکام مربوط به

(الف)

کسانی که بواسطه شیر بر انسان

مَحرم می شوند

ص: ۳۷

امام خمینی رحمه الله :

اگر زنی بچّه ای را با شرایطی که در مسأله (۲۴۷۴)(۱) گفته خواهد شد شیر دهد، آن بچّه به این عدّه مَحرم می شود:

اوّل: خود آن زن و آن را مادر رضاعی می گویند.

دوّم: شوهر زن که شیرمال اوست و آن را پدر رضاعی می گویند.

سوّم: پدر و مادر آن زن هر چه بالا روند، اگر چه پدر و مادر رضاعی او باشند.

چهارم: بچّه هایی که از آن زن به دنیا آمده اند، یا به دنیا می آیند.

پنجم: بچّه های اولاد آن زن هر چه پائین روند، چه از اولاد او به دنیا آمده، یا اولاد او آن بچّه ها را شیر داده باشند.

ص: ۳۹

۱- ۱ ــ در این مسأله بطور کلّی هشت شرط برای شیری که محرم می کند ذکر می کنند: ۱. شیر مال زن زنده باشد. ۲. شیر زن از حرام مثل زنا نباشد. ۳. از پستان بمکد. ۴. خالص باشد. ۵ . از یک شوهر باشد. ۶. شیر بواسطه قی و غیره برنگردد. ۷. پانزده مرتبه، یا یک شبانه روز بصورت غالبی، و یا به اندازه ای که بتوان گفت استخوان بچّه از شیر آن زن محکم شده، از آن شیر بخورد. ۸. قبل از دو سالگی بچّه باشد. و البتّه در این خصوص هم اختلافات اندکی در فتاوای برخی از مراجع دیده می شود که لازم است ملاحظه شوند.

ششّم: خواهر و برادر آن زن اگر چه رضاعی باشند. یعنی بواسطه شیر خوردن، با آن زن خواهر و برادر شده باشند.

هفتم: عمو و عمّه آن زن اگر چه رضاعی باشند.

هشتم: دایی و خاله آن زن اگر چه رضاعی باشد.

نهم: اولاد شوهر آن زن که شیر مال آن شوهر است هر چه پائین روند، اگر چه اولاد رضاعی او باشند.

دهم: پدر و مادرِ شوهرِ آن زن که شیرمال آن شوهر است، هر چه بالا روند.

یازدهم: خواهر و برادرِ شوهری که شیرمال او است اگر چه خواهر و برادر رضاعی او باشند.

دوازدهم: عمو و عمه و دایی و خاله شوهری که شیر مال او است هر چه بالا روند، اگر چه رضاعی باشند... .(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله ، با اندکی اختلاف در الفاظ.(۳)

مرحوم آیه اللّه خوئی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۶۴.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۳.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۸.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۶۴.

آیه اللّه بهجت: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

آیه اللّه تبریزی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

آیه اللّه صافی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه سیستانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

آیه اللّه مکارم: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۵)

آیه اللّه اردبیلی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۶)

آیه اللّه صانعی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۷)

آیه اللّه فاضل لنکرانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۸)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۵۵.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۳.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۳.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۳.
۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۱۰۸.
۶- ۶ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۹۳۶.
۷- ۷ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۹۵.
۸- ۸ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۵۳۲.

(ب)

کسانی که بواسطه ازدواج بر انسان

مَحرم می شوند

امام خمینی رحمه الله :

۱. اگر کسی زنی را برای خود عقد نماید، اگر چه با او نزدیکی نکند مادر و مادرِ مادر و مادر پدر او و هر چه بالاروند به آن مرد مَحرم می شوند.(۱)

۲. پدر و جدّ شوهر، هر چه بالا روند و پسر و نوه پسری و دختری او هر چه پائین آیند چه در موقع عقد باشند، یا بعدا به دنیا بیایند به زن او محرم هستند.(۲)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۳)

مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۴)

مرحوم آیه اللّه خوئی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۵)

آیه اللّه بهجت: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله ، با اندکی اختلاف در

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۳۸۵.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۳۸۹.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۳۹۴ _ ۲۳۹۸.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۰۰ _ ۲۴۰۴.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۳۹۴ _ ۲۲۹۸.

الفاظ.(۱)

آیه اللّه تبریزی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۲)

آیه اللّه صافی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه سیستانی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۴)

آیه اللّه مکارم: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۵)

آیه اللّه فاضل لنکرانی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۶)

آیه اللّه اردبیلی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۷)

آیه اللّه صانعی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۸)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۰۶ _ ۱۹۱۰.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۳۹۴ _ ۲۳۹۸.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۳۹۴ _ ۲۳۹۸.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.
۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۴۳ _ ۲۰۴۵.
۶- ۶ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۴ _ ۲۴۵۷.
۷- ۷ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۸۴۹ _ ۲۸۵۳.
۸- ۸ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۲۱ _ ۲۴۲۵.

(ج)

منظور از سنّ تمییز

در روابط زن و مرد برای بچّه ها

امام خمینی رحمه الله :

سنّی که بچّه در آن وقت روابط بین مرد و زن را درک می کند.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلبایگانی:

سنّی که بچّه در آن سنّ خوب و بد را در خصوص روابط بین زن و مرد درک کند.(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

مطابق با نظر مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۳)

آیه اللّه خامنه ای:

منظور از خوب و بد چیزی است که عرف آن را خوب یا بد می داند و باید در این رابطه، شرایط زندگی کودک و عادات و آداب و سنّت های محلّی هم ملاحظه شود و امّا سنّ تمییز، به تبع اختلاف اشخاص در استعداد و درک و هوش، مختلف است.(۴)

۱- ۱ _ استفتائات.

۲- ۲ _ استفتائات.

۳- ۳ _ ارشاد السائل، س۴۷۹.

۴- ۴ _ استفتائات، س۱۸۹۳.

(د)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): اشخاصیکه در یک خانه و [یا] یک طبقه عمارت باشند، ولی اقوام هستند و هیچگونه خطری از جهت ریبه و غیرها در کار نیست و همیشه با هم نشست و برخواست دارند و از لحاظ خورد و خواب و خرید لوازم منزل مخلوط هستند دست و صورت باز و از حیث حجاب محجوب نیستند و چون از این حیث برایشان دشوار است آیا ترخیص هست و یا باید مثل خارج منزل وظیفه نامحرم که اجنبیّه باید از اجنبی مستور باشد در اینجا هم جاری شود؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

دلیلی بر تفاوت حکم بین غیر محارم به نظر نرسیده است.(۱)

سؤال (۲): زنِ پدر زن به داماد محرم است یا خیر؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

اگر زنِ پدر زن مادرِ زنِ انسان نباشد به او محرم نیست.(۲)

۱- ۱ _ مجمع المسائل، س ۶۵۰.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، س۵۶.

سؤال (۱): زنِ پدرِ رضاعی محرم است یا نه؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

بلی، محرم است.(۲)

سؤال (۴): آیا عروس خواهر و عروس برادر بر انسان محرم است یا نه؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

عروس خواهر و عروس برادر به برادر با این عنوان محرم نیست، مگر بعنوان دیگر؛ مثل اینکه عروس خواهر یا برادر، برادر زاده یا خواهر زاده باشد.(۳)

سؤال (۵): آیا مادر زن می تواند جلو دامادِ خود بدون روسروی و یا با پای بی پوشش باشد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

مادر زن به داماد خود محرم است. بنابراین بودن مادر زن نزد داماد بدون روسروی و جوراب مانعی ندارد و مادر زن حکم مادر را دارد.(۳)

۱- ۳ ـ مجمع المسائل، س۱۳۳۷.
۲- ۱ ـ مجمع المسائل، س۶۲۳.
۳- ۲ ـ مجمع المسائل، س۶۲۹.

سؤال (۶): دیدن موی سر یا مصافحه کردن با خواهر زن، بدون قصد لذّت و ریبه چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

حرام است و خواهر زن نامحرم است.(۱)

سؤال (۷): آیا نامزدهایی که شیرینی نامزدی خورده اند ولی صیغه عقد نخوانده اند، محرم یکدیگرند؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

بدون اجراء عقد محرمیّت حاصل نمی شود.(۲)

توجّه:

جزئیات مربوط به مسائل محرم و نامحرم بیش از این است که در رساله های عملیّه آمده اند و لازم است ملاحظه شوند.

* * *

۱- ۱ _ مجمع المسائل، س۱۳۳۸.

۲- ۲ _ استفتائات، س۲۹.

فصل چهارم:احکام مربوط به

(الف)

محدوده پوشش بدن و موی زن

در میان نامحرمان

ص: ۴۹

امام خمینی رحمه الله :

زن بایـد بدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند، بلکه احتیاط واجب آن است که بدن و موی خود را از پسـری هم که بالغ نشده ولی خوب و بد را می فهمد و به حدّی رسیده که مورد نظر شهوانی است بپوشاند.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

زن باید بدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند بلکه احتیاط واجب آن است که از پسـری هم که بالغ نشده ولی خوب و بد را می فهمد و از نگاه کردن، تحریک و تهییج شهوت او عادتا ممکن باشد بدن و موی خود را بپوشاند.(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

زن باید بدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند ولی پوشاندن صورت و دسـتها از مچ به پائین واجب نیست و احتیاط واجب آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ نشده ولی خوب و بد

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۳.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴.

را می فهمد و به حدّی رسیده که موردِنظر شهوانی است بپوشاند.(۱)

مرحوم آیه اللّه خوئی:

زن باید بدن و موی سر خود را از مرد نامحرم بپوشاند، و بهتر آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ نشده ولی خوب و بد را می فهمد بپوشاند.(۲)

آیه اللّه بهجت:

زن بایـد بـدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند اگر چه کمک به حرام و قصد لذّتی در بین نباشد، بلکه احتیاط واجب آن است که از پسر غیر بالغ که خوب و بد را می فهمد نیز خود را بپوشاند.(۳)

آیه اللّه تبریزی: عینا مطابق با فتوای مرحوم آیه اللّه خوئی.(۴)

آیه اللّه صافی: عینا مطابق با فتوای مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۵)

آیه اللّه سیستانی:

زن باید موی سر و بدن (غیر از صورت و دستها) خود را از مرد نامحرم بپوشاند، و احتیاط لازم آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ نشـده ولی خوب و بد را می فهمد و احتمال می رود که نگاهش به بدن زن موجب تحریک شـهوتش شود بپوشاند، ولی زن می تواند صورت و دستهایش را تا مچ از مرد نامحرم نپوشاند مگر در

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۹.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۳۷.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴.
۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴.

صورتیکه بترسد به حرام بیفتد یا بقصد مبتلا کردن مرد به نگاه حرام باشد که نپوشانیدن در این دو صورت جائز نیست.(۱)

آیه اللّه مکارم:

واجب است زن بدن و موی خود را از نامحرم بپوشاند و احتیاط مستحبّ آن است که از پسر نابالغ که خوب و بد را می فهمد و به حدّی رسیده که موردِنظر شهوانی است مستور دارد، ولی پوشانیدن صورت و دستها تا مچ واجب نیست.(۲)

آیه اللّه اردبیلی:

زن باید بدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند، بلکه احتیاط آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ نشده ولی خوب و بد را می فهمد و به حدّی رسیده که ممکن است به قصد لذّت نگاه کند بپوشاند، لکن پوشاندن صورت و دستها تا مچ اگر به قصد نشان دادن به مردها و لذّت بردن آنها نباشد لازم نیست، هر چند خوب است، ولی بنابر احتیاط قدمهای خود را بپوشاند.(۳)

آیه اللّه صانعی: عینا مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۴)

آیه اللّه فاضل لنکرانی: عینا مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۵)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۸۲.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۳۷.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۱۹.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۵۰۳.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): پوشاندن صورت و دستها برای زنان چه احکامی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

۱. پوشانـدن صورت و دسـتها بر زن واجب نیست، مگر در شـرایطی که در دسـتان و یا صورت زن زینتی باشـد، و یا نامحرم با قصد تلذّذ و یا ریبه به صورت و دستهای او نگاه می کند.(۱)

۲. درست است که می گوینـد صورت و دو دست خانمها (تا مـچ) مجاز است پیدا باشـند، امّا جوانها بهتر است که کمی بیشتر را بپوشانند.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

بنابر احتیاط واجب زن باید صورت و دستهای خود را هم از نامحرمان بپوشاند.(۳)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: تقریبا مطابق با نظر حضرت امام

۱- ۱ ـ عروه الوثقی، ستر و ساتر، مسأله ۵؛ و کتاب احکام بانوان ص۱۱؛ و استفتائاتی از وی.
۲- ۲ ـ به نقل از عاطفه اشراقی نوه حضرت امام؛ مهر و قهر از محمد رضا سبحانی نیا و سعید رضا علی عسکری، مجله حدیث زندگی، ص۶۱.
۳- ۳ ـ ارشاد السائل، سؤال ۴۵۴ و ۴۵۶؛ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴.

خمینی رحمه الله .(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه خوئی: تقریبا مطابق با نظر مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۲)

جواب آیه اللّه بهجت:

پوشاندن دست و صورت مطلقا بنابر احتیاط لازم است.(۳)

جواب آیه اللّه صافی:

دست و صورت بنابر احتیاط واجب باید پوشیده شود.(۴)

سؤال (۲): چنانچه نپوشاندن وجه و کفّین (صورت و دستها تا مچ) فسادی برای زن در جامعه ببار آورد آیا پوشاندن وجه و کفّین واجب می شود یا نه؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

در فرض سؤال واجب است.(۵)

سؤال (۳): در صورتی که زن می داند مرد نامحرم به قصد لذّت به صورت و دستهای معمولی زینت نشده او نگاه می کند، در این فرض پوشاندن صورت و دستها لازم است یا نه؟

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۹.

۲- ۲ _ استفتائات، و توضیح المسائل، ص۲۴۴۴.

۳- ۳ _ استفتاء، کتاب حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۷۶.

۴- ۴ _ جامع الاحکام، ج۲، ص۱۶۵.

۵- ۵ _ استفتائات، س۱۲.

جواب امام خمینی رحمه الله : واجب است.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: واجب است.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: واجب است.(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای:

در فرض مذکور، باید حتّی وجه و کفّین خود را هم بپوشاند.(۴)

جواب آیه اللّه تبریزی:

بلی در این صورت بنابر احتیاط پوشاندن لازم است.(۵)

جواب آیه اللّه فاضل لنکرانی:

بلی پوشاندن آن لازم است.(۶)

سؤال (۳): نپوشاندن قدمها برای زنان و رو و پشت آن از مردان نامحرم چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

جایز نیست.(۷)

۱- ۱ _ عروه الوثقی، الستر والساتر، ص ۵۱۰.

۲- ۲ _ عروه الوثقی، الستر والساتر، ص ۵۱۰.

۳- ۳ _ عروه الوثقی، الستر والساتر، ص ۵۱۰.

۴- ۴ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۷۶.

۵- ۵ _ مأخذ پیشین.

۶- ۶ _ مأخذ پیشین.

۷- ۷ _ استفتاء، احکام ازدواج، عبد الرحیم موگهی، ص۱۸۵.

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظرامام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظرامام خمینی رحمه الله .(۳)

سؤال (۴) پوشیدن جوراب نازک و بدن نما برای خانم ها در بیرون از منزل و انظار نامحرمان چه صورت دارد؟ و بیرون گذاشتن موهای سر از چادر و مقنعه توسط خانم ها در دید نامحرمان چگونه است؟

جواب امام خمینی رحمه الله : اشکال دارد.(۴)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۵)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۶)

جواب مرحوم آیه اللّه خوئی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۷)

جواب آیه اللّه خامنه ای:

پوشانیدن بدن از نامحرمان بر زن واجب است و چنین جورابهایی برای حجاب شرعی واجب، کفایت نمی کند و پوشیدن تمام موی سر

۱- ۱ _ احکام علاقات المرأه مع الرجل، سید مسعود معصومی، ص۸۱.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.
۵- ۵ _ مأخذ پیشین.
۶- ۶ _ مأخذ پیشین.
۷- ۷ _ مأخذ پیشین.

در برابر نامحرمان واجب است.(۱)

جواب آیه اللّه بهجت: حرام است.(۲)

جواب آیه اللّه تبریزی: جایز نیست.(۳)

جواب آیه اللّه صافی: حرام است.(۴)

جواب آیه اللّه سیستانی: جایز نیست.(۵)

جواب آیه اللّه مکارم: بدون شک جایز نیست.(۶)

جواب آیه اللّه فاضل لنکرانی: حرام است.(۷)

جواب آیه اللّه اردبیلی: حرام است.(۸)

سؤال (۵): آیا نپوشاندن قسمتهایی از بدن مثل: زیر چانه، گردن، گوشها، سینه، دستها تا بازو برای زن جایز است؟

جواب امام خمینی رحمه الله : جایز نیست.(۹)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱۰)

۱- ۱ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۲- ۲ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۳- ۳ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۴- ۴ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۵- ۵ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۶- ۶ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۷- ۷ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص ۱۶۰.

۸- ۸ _ استفتائات، س ۱۰۷.

۹- ۹ _ استفتاء و کتاب احکام بانوان، ص ۱۱ و سؤال ۶.

۱۰- ۱۰ _ عروه الوثقی، السترو الساتر، ص ۵۵۰.

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

سؤال (۶): کسی که قصد ازدواج دارد آیا می تواند جهت اطلاع از خصوصیّات دختر به او نگاه کند و آیا نگاه، منحصر به صورت و دستها و قسمتی از موهای اوست، یا سایر اعضای بدن غیر از عورت را نیز می تواند نگاه کند، و آیا از روی لباس نازک باید باشد؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: جهت ازدواج یکمرتبه بصورت نگاه کردن برای زن و مرد بدون قصد ریبه و التذاذ جایز است.(۳)

جواب آیه اللّه اردبیلی: نگاه کردن به نامحرم حرام است، و اگر بخواهد بدن یک زن را برای ازدواج ببیند می تواند با اجازه زن صیغه بخوانند ولی فقط حقّ نگاه را داشته باشند.(۴)

جواب آیه اللّه بهجت:

نگاه کردن مرد به صورت زنی که می خواهد با او ازدواج کند جایز است به شرط آنکه: بداند که مانع شرعی از ازدواج با او نیست، و احتمال هم بدهد که زن ازدواج او را قبول می کند، و احتمال هم بدهد که با این نگاه کردن اطلاع تازه ای پیدا می کند. و با این شرایط نگاه

۱- ۱ _ عروه الوثقی، السترو الساتر، ص ۵۵۰.

۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سید مسعود معصومی، ص۸۲ .

۳- ۳ _ استفائات، سؤال ۱۱۴.

۴- ۴ _ مجمع المسائل، س۶۴۸.

کردن فقط برای این مرد جایز است، اگر چه چند مرتبه باشد، بلکه چنین نگاه کردنی برای جلوگیری از نزاع بعد از عقد مستحب نیز هست و اجازه زن هم در آن لازم نیست. و بنابر اظهر نگاه کردن به مو و محاسن دیگر آن زن هم با همین شرایط جایز است و وجهی دارد که زن هم بتواند به مردی که می خواهد با او ازدواج کند با شرایطی که گفته شد نگاه کند.(۱)

جواب آیه اللّه صانعی:

کسی که قصد ازدواج دارد بدون ریبه می تواند به غیر از عورتین به بدن دختر مورد نظر نگاه کند، به شرط اینکه نگاه کردن برای دست یافتن به اطمینان باشد و قصد جدّی برای ازدواج باشد. و باز به شرط اینکه احتمال توافق در کار باشد. با شرایط مذکور، نیز احتیاط این است که به وجه و کفّین و مو و محاسن اکتفا نماید.(۲)

سؤال (۷): امروزه در شهرهای بزرگ بیرون بودن مقداری از موی سر امری عادی شده، آیا می توان از این رو که این مقدار از موی سر عرفا بیرون است به آن نگاه کرد، همانند برخی از قبائل که موی سر زنان آنها معمولاً مقداری در معرض دید است؟

جواب آیه اللّه صانعی:

نمی توان در این گونه موارد حکم به جواز نمود، و باید در عمل و

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۴۴.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، س۱۳۳۸.

فتوا احتیاط کرد.(۱)

سؤال (۸): وضو گرفتن زن آنجا که نامحرم او را ببیند چگونه است؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

نباید آنجا وضو بگیرد، چنانچه گرفت وضو صحیح است ولی گناه کرده است.(۲)

سؤال (۹): نمایان بودن زیرگلو و مقداری از مو و برآمدگی های سینه و قسمتهای از پائین بدن برای هنرپیشه های زن چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

زن همه بدنش عورت می باشد، «وإنَّ النِّسآءَ عَوْرَةٌ»، و بر زن واجب است که تمام بدن را بپوشاند. و تنها موضعی که وجوب ستر آن و عدمش مورد اختلاف بین فقها است گردی صورت است و دستان تا مچ، هر چند تحقّق احتیاط به نظر همه آنان پوشانیدن آنها هم می باشد.(۳)

سؤال (۱۰): آیا مراجعه زن به پزشک مرد در صورتیکه بتواند پزشک زن در آن رشته بیابد جایز است؟ البتّه با توجّه به اینکه غالبا به او نگاه شده و گاهی هم از او معالجه به عمل می آید؟

۱- ۱ ـ مجمع المسائل، س۱۳۴۸.
۲- ۲ ـ عروه الوثقی، ج۱، ص۲۴۱.
۳- ۳ ـ مجمع المسائل، ص۱۳۵۰.

جواب امام خمینی رحمه الله :

۱. جایز نیست.(۱)

۲. و اگر پزشک مجبور باشد به اعضایی از بدن زن اجنبیّه در هنگام ضرورت نگاه کند باید به همان اعضا اکتفا کند.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۵)

جواب آیه اللّه بهجت: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۶)

سؤال (۱۱): آیا مرد می تواند به زن نامحرم آمپول بزند که مستلزم نگاه به بدن اوست و اگر در رگ زده شود چه طور؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

در صورت اضطرار و یا نبودن آمپول زن هم جنس و یا محرم اشکالی ندارد.(۷)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام بانوان، وحیدی، س۱۱؛ تحریر الوسیله، النکاح، مسأله ۲۲.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ عروه الوثقی، النکاح، مسأله ۳۵؛ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۵.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

۵- ۵ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۳۵.

۶- ۶ _ توضیح المسائل، مساله ۲۳۶۸.

۷- ۷ _ استفاده از استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۳۵.

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

سؤال (۱۲): مراجعه زن به مراکزی که مرد متصدّی اینکارهاست در اموری مثل گرفتن خون و آزمایشهای آن، سونوگرافی و...، با وجود مراکزی که می تواند در آنها با زن آن امور را انجام دهد و با نا محرم و نگاه و احیانا لمس او مواجه نشود چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله : حرام است.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: حرام است.(۳)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: حرام است.(۴)

جواب آیه اللّه خامنه ای: حرام است.(۵)

* * *

۱- ۱ _ استفتاء، مأخذ پیشین.
۲- ۲ _ استفتاء، والعروه الوثقی، مسأله ۳۵.
۳- ۳ _ همان.
۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، معصومی، ص۳۶.
۵- ۵ _ مأخذ پیشین.

فصل پنجم: احکام مربوط به

(الف)

شرایط کلی لباس و پوشش زن

در مواجهه با نامحرمان

ص: ۶۵

امام خمینی رحمه الله :

۱. از لباسهایی که توجّه نامحرم را جلب می کند باید اجتناب شود.(۱)

۲. بنابر احتیاط واجب باید انسان از پوشیدن لباس شهرت که پارچه یا رنگ یا دوخت آن برای کسی که می خواهد آن را بپوشد معمول نیست خودداری کند.(۲)

۳. احتیاط واجب آن است که مرد لباس زنانه و زن لباس مردانه نپوشد.(۳)

۴. از پوشیدن هرگونه لباس مهیّج باید خودداری نماید.(۴)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

۱. پوشیدن هرنوع لباسی که از نظر عرف تهییج کننده شهوات باشد و موجب جلب توجه نامحرمان شود برای زن حرام است.(۵)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام ازدواج، ص۱۹۴.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۴۵.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۴۶.

۴- ۴ _ استفتاء، احکام بانوان، وحیدی.

۵- ۵ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۰۷.

۲. هرگونه لباسی که موجب فساد در جامعه گردد بر زن حرام است.(۱)

۳. پوشیدن لباسهایی که معمولاً کفّار و دشمنان اسلام آنها را می پوشند برای مسلمان حرام است.(۲)

۴. احتیاط واجب آن است که مرد لباس زنانه و زن لباس مردانه نپوشد.(۳)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

۱. احتیاط واجب آن است که مرد لباس زنانه و زن لباس مردانه نپوشد.(۴)

۲. پوشیدن لباس شهرت که بارچه یا رنگ یا دوخت آن برای کسی که می خواهد آن را بپوشد معمول نیست حرام است.(۵)

۳. هر نوع لباسی که از لحاظ عرفی موجب تهییج شهوات مردان و جلب توجّه آنها باشد حرام است.(۶)

۴. پوشیدن لباسی که معمولاً کفار از آنها استفاده می کنند و یا تولید می کنند حرام است.(۷)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۷.

۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۱۰.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۵۴.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۴۰.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۳۹.

۶- ۶ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۰۷.

۷- ۷ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۱۰ و۱۰۸.

مرحوم آیه اللّه خوئی:

۱. پوشیدن لباسی که پارچه یا رنگ یا دوخت آن برای کسی که می خواهد آن را بپوشد معمول نیست، مثل آنکه اهل علم لباس نظامی بپوشد در صورتی که موجب هتک حرمت باشد حرام است.(۱)

۲. اگر مرد لباس زنانه و زن لباس مردانه بپوشد، در صورتی که زیّ خود قرار دهد بنابر احتیاط حرام است.(۲)

آیه اللّه خامنه ای:

۱. زن باید از پوشیدن هر نوع لباسی که از جهت رنگ یا شکل موجب جلب توجه نامحرمان می شود اجتناب نماید.(۳)

۲. پوشیدن چیزی که از جهت رنگ یا شکل و یا نحوه پوشیدن باعث جلب توجّه اجنبی شود و موجب فساد و ارتکاب حرام گردد جائز نیست.(۴)

۳. بنابر احتیاط واجب پوشیدن لباس شهرت برای زن و مرد از هر جهت که باشد حرام است.(۵)

۴. پوشیدن هر نوع لباسی که عرفا تحریک کننده باشد و موجب جلب توجّه جنس مخالف به نامحرم گردد حرام است.(۶)

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسائل ۸۵۳ و ۸۵۴.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ استفتاء، احکام علاقات الرجل مع المرأه، ص ۸۷.
۴- ۴ _ استفتاءات، سؤال ۱۳۶۷.
۵- ۵ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص ۱۰۰.
۶- ۶ _ مأخذ پیشین، ص ۱۰۷.

آیه اللّه بهجت:

۱. پوشیدن لباس مخصوص زنان برای مرد، و هم چنین پوشیدن لباس مخصوص مردان برای زن حرام است، اگر چه حرام بودن تا موقعی که داخل در لباس شهرت نباشد مورد تأمّل است، و نیز تزیین هر یک از مرد و زن به زینت دیگری حرام است، و لباس شهرت عبارت از لباسی است که از جهت جنس یا رنگ یا نحوه برش و دوخت آن خلاف شأن و زیّ پوشنده باشد.(۱)

آیه اللّه تبریزی:

۱. مطابق با فتوای اوّل مرحوم آیه اللّه خوئی.(۲)

۲. برای مؤمن سزاوار نیست لباسی بپوشد که او را از زیّ مؤمنین خارج کند.(۳)

آیه اللّه صافی:

۱. پوشیدن لباس مخصوص به مردها بر زنها و لباس مخصوص به زنها بر مردها حرام است.(۴)

۲. پوشیدن لباسی که پارچه یا رنگ یا دوخت آن برای کسیکه می خواهد آن را بپوشد معمول نیست و موجب توهین یا شهرت او می شود حرام است.(۵)

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۷۱۱.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۵۳.

۳- ۳ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۷.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۹۱۶.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۵۳.

آیه اللّه سیستانی:

تقریبا در خصوص لباس شهرت و لباس مخصوص مردها فتاوای ایشان با نظرات مرحوم آیه اللّه خوئی موافق است.(۱)

آیه اللّه اردبیلی:

۱. بنابر احتیاط پوشش زنها به شکلی باید باشد که برجستگی های بدن آنان نیز نمایان نباشد.(۲)

۲. پوشیدن لباس نازك و لباسی که در صورت تابش نور، بدن از زیر آن نمایان می شود، در جائی که نامحرم باشد اشکال دارد، همچنین پوشیدن لباس رنگین و چشمگیر در صورتی که برای زن زینت حساب شود و نامحرم او را ببینـد محل اشکال است.(۳)

۳. استفاده زنها از کلاه گیسهای معمول مانعی ندارد، اما از نامحرم باید پوشانده شود، زیرا کلاه گیس معمولاً برای زنها نوعی زینت حساب می شود و زینت زن باید از نامحرم پوشیده باشد.(۴)

۴. پوشیدن «لباس شهرت» حرام است، و مقصود از آن لباسی است که عرفا زننده است و از جهت زندگی، انسان انگشت نما می شود.(۵)

ص: ۷۱

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۸۵۳ و۸۵۴.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۱۹.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۲۰.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۲۶.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۲۸.

۵. پوشـیدن هر لباسـی که در نظر عرف، لباس زنانه باشد به عنوان لباس رسمی و ظاهر شدن با آن در اجتماع برای مردها حرام است، همچنین پوشـیدن هر لباسـی که عرفا لباس مردانه باشـد به عنوان لباس رسـمی برای زنها حرام می باشـد، و در این حکم فرقی بین زن و شوهر و نیز بین اینکه لباس، ملکی شخصی باشد یا نباشد نیست ولی پوشیدن لباس مشترک، یعنی لباسی که هم زنان و هم مردان می پوشند اشکال ندارد.(۱)

۶. پوشیدن لباس مخصوص کفّار، و یا آویختن صلیب و مانند آن و نیز لباسی که ترویج کننده یک نوع فرهنگ یا اندیشه ضدّ اخلاقی و یا بی بنـد و باری باشـد جائز نیست و تولیـد کننـدگان و فروشـندگان لباس نیز بایـد از تولید و فروش چنین پوشاکی پرهیز کنند.(۲)

آیه اللّه مکارم:

پوشیدن لباسهای تنگ و چسبان و همچنین لباسهای زینتی اشکال دارد.(۳)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۲۹.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۳۱.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۹۰.

(ب)

فتاوا و استفتائات در خصوص «چادرزن»

امام خمینی رحمه الله :

برترین پوشش و حجاب برای زن مسلمان چادر است.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

۱. پوشش چادر برای زن بهترین پوشش است.(۲)

۲. سزاوار است که چادر در نماز ترک نشود، و همچنین در غیر نماز، چون در ایران و بعضی بلاد اسلامی چادر جز شعائر است.(۳)

۳. چادر خصوصیتش این است که جاهای حسّاس و تهییج کننده و بلندی و پستی بدن زن (همچون سینه و عورتین) را می پوشاند و مخفی می کند، غیر چادر اگر پوششی پیدا شد که همین خصوصیت را داشت اشکالی ندارد، اگر چه با فرض پیدا شدن چنین لباسی باز هم برای یک زن مسلمان شایسته است که از چادر استفاده کند.(۴)

۴. اگر کنار گذاشتن چادر موجب جلب نظر نامحرمان شود جائز نیست.(۵)

۱- ۱ _ احکام ازدواج، ص۱۹۴.
۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۳.
۳- ۳ _ مجمع المسائل، ج۱، ص۱۵۹.
۴- ۴ _ مجمع المسائل، مسأله ۹۱.
۵- ۵ _ استفتاء، احکام علاقات الرجل مع المرأه، ص۸۴.

مرحوم آیه اللّه اراکی: چادر بهترین نوع پوشش و حجاب است.(۱)

آیه اللّه خامنه ای:

۱. چادر بهترین نوع حجاب و نشانه ملّی ماست.(۲)

۲. بهترین حجاب، پوشش چادر است، و چادر سیاه، هم بی اشکال است و کراهت ندارد.(۳)

آیه اللّه بهجت:

چادر حجاب پسندیده است.(۴)

آیه اللّه تبریزی:

۱. زن بایـد بدن خود را در غیر وجه و کفّین، از نامحرم بپوشاند، و نیز باید زینت خود را بپوشاند، و با چادر بهتر می تواند بدن و زینت را بپوشاند و چادر سیاه، مثل عبای سیاه کراهت ندارد.(۵)

۲. بهترین نوع پوشش واجب، همان چادر مشکلی است که زنهای مؤمنه خود را با آن می پوشانند.(۶)

آیه اللّه صافی:

۱. چادر بهترین پوشش برای خانم هاست، چون تمامی مفاتن بدن

۱- ۱ _ استفتاء، مأخذ پیشین، ص۸۳.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۲.
۴- ۴ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۵.
۵- ۵ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۳.
۶- ۶ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۵.

را می پوشانـد، خانمهای مسلمان بایـد آداب و سـنن اسـلامی را در لباس پوشـیدن مراعات کنند و از تجدّدگرایی مضـرّ پرهیز کنند.(۱)

۲. چادر و پوشش اسلامی داشتن، جهاد است.(۲)

آیه اللّه سیستانی:

چادر حجاب بهتر است و سزاوار نیست زنهای مؤمن بدون چادر خارج شوند.(۳)

آیه اللّه مکارم:

بی شک، چادر حجاب برتر است.(۴)

آیه اللّه صانعی:

چادر بهترین وسیله پوشش برای بانوان است.(۵)

آیه اللّه فاضل لنکرانی:

۱. چادر مشکی بهترین نوع حجاب است، و پوشیدن لباسهایی که جلب توجّه کند حرام است.(۶)

۲. سزاوار است خانمها از چادر استفاده کنند، چون چادر در کشور اسلامی ایران از مظاهر و شعائر اسلام می باشد.(۷)

۱- ۱ _ مأخذ پیشین.

۲- ۲ _ با جوانان، توصیه های معظّم له به جوانان، ص۹۴.

۳- ۳ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۵.

۴- ۴ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۵.

۵- ۵ _ مجمع المسائل، سؤال ۳۵۱.

۶- ۶ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۳.

۷- ۷ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۴.

۳. بطور کلّی دختران و زنان باید در مقابل مردان نامحرم به نحوی لباس بپوشند و راه بروند و صحبت کنند که موجب توجّه و نگاه سوء و تهییج مردان نشوند و اگر کردند گناه بزرگ است.(۱)

* * *

ص: ۷۶

۱- ۱ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۴.

(ج)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): آیا پوشیدن لباسی که برای تزیین، قسمتهایی از آن تور دوزی شده برای زنها جایز است؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

اگر زینت محسوب شود جائز نیست.(۱)

سؤال (۲): آیـا ازدواج بـا زن مسـلمان بی چادر حرام است، منظور اینکه در صورتی که این امر انجام شـد مرد فعل حرام کرده است یا نه؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

با احتمال آنکه بواسطه ازدواج با او ممکن است او را ارشاد و از معصیت بازداشت مانعی ندارد.(۲)

سؤال (۳): آیا برای زنان پوشـیدن مـدلهای خارجی مینی رُوب و ماکسـی رُوب و غیره، که اکنون در ایران معمول شده در زیر چادر می پوشند، و یا شلوارهای تقریبا مردانه که از زیر چادر بیرون می آید اشکال دارد یا نه؟

ص: ۷۷

۱- ۱ _ مجمع المسائل، سؤال ۴۳۸.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۵۹.

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

اطوار و کردار و رفتار زنـان مسـلمان که امروز به متابعت کفّار تماما محرّک شـهوات جوانان و موجب انحراف آنان از حیاء و حجاب و عصمت و عفّت است، و طرز لباس و زینت کردن که حتّی باعث تجاوز محارم به محارم می شود ضربه بزرگی است که دانسـته یا ندانسـته به اسـلام وارد شده، فإنّا للّه وانا الیه راجعون. در این زمان اگر کسـی بتواند متعلّقین و منسوبین خود را به مواعـظ و نصایـح وادار به حجـاب و عصـمت و عفّت و رفتـار موافق با دسـتورات شـرع و عمل به واجبات و مسـتحبّات و ترک محرّمات و مکروهات بنماید، فی الحقیقه حکم جهاد فی سبیل اللّه است...(۱).

سؤال (۴): آیا پوشـیدن لباسهای تنگ که حجم و برآمدگیهای بدن زن را مشخص می کند، و یا لباسهای محرّک در عروسیها و غیره چه حکمی دارند؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

اگر زن از نگاه مردان نامحرم بدور باشد و مفسده ای بر آن مترتّب نشود اشکالی ندارد، و الاّ جایز نیست.(۲)

۱- ۱ _ مجمع المسائل، ج۲، ص ۶۶۰.

۲- ۲ _ استفتائات، ج۱، ص۳۴، س۲۸۵.

سؤال (۵): در حال حاضر برای مقابله با تهاجمات فرهنگی دشمنان بر علیه مملکت اسلامی چه کاری بر زن واجب است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

مهمترین واجبات زن حفظ حجاب اسلامی و دوری از لباسهایی است که تقلید از غرب محسوب می شود و دشمنان آنها را برای هجوم به فرهنگ می خواهند.(۱)

سؤال (۶): معیار لباس شهرت چیست؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

لباس شهرت لباسی است که پوشیدن آن برای شخص، بخاطر رنگ یا کیفیّت دوخت یا مندرس بودن آن و علل دیگر مناسب نیست، بطوریکه اگر آن را در برابر مردم بپوشند توجه آنان را به خود جلب نموده و انگشت نما می شود.(۲)

سؤال (۷): آیا دختران می توانند لباسی که رنگ آن مایل به آبی پر رنگ است بپوشند؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

فی نفسه اشکال ندارد، به شرطی که منجر به جلب توجّه دیگران

ص: ۷۹

۱- ۱ _ استفتائات، ج ۱، ص۳۴، س۳۰۳.

۲- ۲ _ استفتائات، ج ۱، ص۳۴، س ۱۴۶۱.

و ترتّب مفسده نشود.(۱)

سؤال (۸): آیا پوشیدن چیزی که مخصوص زنان است توسّط مردان و بر عکس، در خانه بدون قصد تشبّه به جنس مخالف جایز است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

تا زمانی که آن را به عنوان لباس برای خود انتخاب نکرده باشند، اشکال ندارد.(۲)

سؤال (۹): نظر جنابعالی در مورد پوشیدن لباسهایی که عکس یا علامت مربوط به کشورهای غربی روی آن نقش بسته است چیست؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

استفاده از این گونه لباسها که ترویج فرهنگ غیر مسلمین مهاجم بر مسلمین است اشکال دارد.(۳)

جواب آیه اللّه تبریزی:

برای مؤمن سزاوار نیست لباسی بپوشد که او را از زیّ مؤمنین خارج کند.(۴)

۱- ۱ _ استفتائات، س۱۳۶۳.
۲- ۲ _ استفتائات، س۱۳۶۸.
۳- ۳ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۶.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

جواب آیه اللّه صافی:

مسلمین از این گونه لباسها استفاده نکنند.(۱)

جواب آیه اللّه مکارم:

هرگاه سبب ترویج فرهنگ بیگانگان گردد اشکال دارد.(۲)

جواب آیه اللّه فاضل لنکرانی:

بهتر است از این نوع لباسها استفاده نکنند.(۳)

سؤال (۱۰): آرایش زنـان در خیابانهـا و بیرون گذاشـتن مقـداری از موهـا و پوشـیدن جوراب بـدن نما و لباسـهای محرّک چه صورت دارد؟

جواب آیه اللّه مکارم:

بدون شک جایز نیست.(۴)

جواب آیه اللّه صافی:

حرام است.(۵)

جواب آیه اللّه فاضل لنکرانی:

حرام است.(۶)

۱- ۱ _ مأخذ پیشین.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۱.

۵- ۵ _ مأخذ پیشین.

۶- ۶ _ مأخذ پیشین.

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اگر بدن نما باشد و نامحرم ببیند حرام است.(۱)

سؤال (۱۱): عدّه ای همراه با تبلیغات فرهنگی دشمن، در روزنامه ها و سخنرانی هایشان می گویند: چادر مشکی برای بانوان مکروه است، و باید پوشش جدید، مانند مانتو و کت و دامن با رنگهای متنوع، جایگزین چادر مشکی شود، آیا چنین حرف و اقدامی صحیح است یا نه؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

این صحبت صحیح نیست، و بهترین حجاب، پوشش چادر است و چادر سیاه، هم بی اشکال است و کراهت ندارد.(۲)

جواب آیه اللّه بهجت:

این اقدام باطل است، چادر حجاب پسندیده است.(۳)

جواب آیه اللّه تبریزی:

زن باید بدن خود را در غیر وجه و کفّین، از نامحرم بپوشاند، و نیز باید زینت خود را بپوشاند، و لباسی که زینت حساب می شود باید آن را هم بپوشاند، و با چادر بهتر می تواند بدن و زینت را بپوشاند، وچادر سیاه، مثل عبای سیاه کراهت ندارد.(۴)

۱- ۱ _ استفتائات، س۱۰۳.
۲- ۲ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۲.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

جواب آیه اللّه صافی:

نظریه مذکور صحیح نیست و مفاسد بسیار دارد. متأسّفانه در این زمان عدّه ای اصرار بر آشکار شدن مفاتن زن و خروج او از ستر و عفاف، که حافظ شخصیّت و ارزش و متانت اوست دارند، و مع الأسف می خواهند این امر را اسلامی جلوه دهند، در حالیکه بر خلاف اسلام است.(۱)

جواب آیه اللّه سیستانی:

چادر حجاب بهتر است و سزاوار نیست زنهای مؤمن بدون چادر خارج شوند.(۲)

سؤال (۱۲): در نمایشهایی که در مدارس داده می شود، آیا جائز است دختران لباس مردانه بپوشند، یا خود را به واسطه گریم به شکل مرد درآورند؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اگر مقابل مرد نامحرم باشد جائز نیست.(۳)

سؤال (۱۳): پوشیدن لباسهای جذّاب و تحریک کننده، در عروسیهایی که نامحرم می بیند چه حکمی دارد؟

۱- ۱ _ مأخذ پیشین.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۹۷.

جواب آیه اللّه اردبیلی:

استفاده و پوشیدن لباس مهیّج در منظر نامحرم حرام است، چه عروس باشد و داماد، یا غیر عروس و داماد.(۱)

سؤال (۱۴): اخیرا در میان برخی از جوانان مدل مو و لباسهایی از آنها مد شده است که از کشورهای اروپائی و بلاد بیگانه ارائه می گردد، نظر به اینکه پوشیدن این لباسها و خود اینگونه آرایش کردن، عرفا از مصادیق تشبّه به کفّار است، آیا شرعا حرام است یا حلال؟

جواب آیه اللّه صانعی:

چون ترویج فرهنگ معاندین و محاربین و دشمنان اسلام است حرام و غیر جائز می باشد.(۲)

* * *

۱- ۱ _ استفتائات، سؤال ۱۰۲.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۰۱۷.

فصل ششم: احکام مربوط به

(الف)

فتاوا و استفتائات کلّی عفّت چشم برای زن

ص: ۸۵

(الف)

فتاوا و استفتائات کلّی عفّت چشم برای زن

امام خمینی رحمه الله :

۱. نگاه کردن زن به بدن نامحرم حرام می باشد.(۱)

۲. نگاه کردن زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذّت حرام است.(۲)

۳. نگاه کردن زن به مرد نامحرم بجز صورت و دستها تا مچ حرام است با قصد لذّت یا بدون قصد، امّا نگاه کردن به صورت و دستها تا مچ چنانچه با قصد لذّت باشد حرام است، و اگر بی قصد باشد اشکال ندارد.(۳)

۴. اگر فسادی در پی نداشته باشد، زن می تواند بدون قصد ریبه و بدون قصد لذّت بردن از روی لباسهای مرد نامحرم به حجم بدن او نگاه کند.(۴)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

عینا مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۵)

ص: ۸۷

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۳۳.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۳۸.

۳- ۳ _ تحریر الوسیله، مسأله ۱۹، ج۲، ص۲۴۳.

۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۵۱.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسائل: ۲۴۴۲ و۲۴۴۷؛ مجمع المسائل، سؤال ۶۴۴؛ استفتاء، احکام علاقات الرجل مع المرأه، ص ۵۰ و۵۱.

مرحوم آیه اللّه اراکی:

مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

مرحوم آیه اللّه خوئی:

۱. نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام می باشد بنابر احتیاط در غیر صورت و دستها و سروگردن و پا، و امّا نظر زن به این مواضع از مرد، ظاهر آن است که جائز است بدون قصد لذت، اگر چه احوط نیز ترک است.(۲)

۲. نگاه کردن زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذت حرام است.(۳)

آیه اللّه خامنه ای:

۱. نگاه کردن زن به بازوان، سینه و مواضع دیگری از بدن مرد نامحرم که با لباس مناسبی خوب پوشیده نشده اند، مثلاً آستین کوتاه پوشیده و یا دگمه اش را نبسته است و یا لباس نازکی که بدنش را نشان می دهد پوشیده است، حتّی اگر با قصد لذّت و ریبه نباشد حرام است.(۴)

۲. در مسأله چهارم مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۵)

ص: ۸۸

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۷ و ۲۴۵۲؛ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص ۵۰ و ۵۱.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۲.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۷.
۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص ۵۱، مسأله ۴۵.
۵- ۵ _ مأخذ پیشین، مسأله ۴۶.

آیه اللّه بهجت:

۱. نگـاه کردن زن به بـدن مرد نامحرم، بنابر احتیاط واجب حرام است. و همچنین نگاه کردن زن به بـدن پسـری که بالغ نشـده ولی خوب و بـد را می فهمـد جایز نیست. و امّا جواز نگاه کردن زن به قسـمتی از بدن مرد نامحرم که غالبا باز است، مثل سـر، خالی از وجه نیست، مگر اینکه این نگاه کردن کمک به معصیت باشد.(۱)

۲. همچنین، نگاه کردن زن به بدن زن دیگر با قصد لذت حرام است، ولی بدون قصد لذت جایز است.(۲)

آیه اللّه تبریزی:

۱. نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم با قصد لذّت حرام می باشد.(۳)

۲. زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذّت نباید نگاه کند.(۴)

آیه اللّه صافی:

در دو مسأله اوّل عینا مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۵)

آیه اللّه سیستانی:

۱. نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام می باشد، مگر به جاهایی از بدن که در متعارف، التزام به پوشانیدنش نیست مثل

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۳۳ و ۱۹۴۰.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۲.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۷.
۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۲ و ۲۴۴۷.

سرودستها و ساق پاها که نگاه کردن زن به این جاها اگر بدون لذت و خوف وقوع در حرام باشد اشکال ندارد.(۱)

۲. نگاه کردن زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذت حرام است.(۲)

آیه اللّه مکارم:

۱. همچنین نگاه زن به بدن مرد نامحرم، خواه با قصد لذت باشد یا بدون آن حرام است.(۳)

۲. همچنین نگاه کردن به بـدن مرد نامحرم به آن مقـدار که معمولاً آن را نمی پوشانند مانند سر و صورت و گردن و مقداری از پا و دست اشکال ندارد.(۴)

۳. نگاه کردن زن به بدن زن دیگر با قصد لذّت حرام است.(۵)

آیه اللّه فاضل لنکرانی:

در دو مسأله اول و سوّم عینا مطابق با نظرات آیه اللّه مکارم شیرازی.(۶)

آیه اللّه اردبیلی:

۱. نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام است، مگر مانند سر و

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۲ و۲۴۴۷.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۸۰.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۸۵.

۶- ۶ _ توضیح المسائل، مسائل ۲۵۰۱ و۲۵۰۶.

صورت و دستها که معمولاً آن را نمی پوشانند در صورتی که بدون قصد لذّت باشد.(۱)

۲. همچنین نگاه کردن زن به بدن زن دیگر با قصد شهوانی حرام است، و بدون آن مانعی ندارد.(۲)

۳. مردها می توانند هنگام سینه زدن سینه خود را برهنه کنند، ولی نگاه کردن زنان به سینه آنان حرام است. و اگر مردها بدانند که زنها عمدا به بدنشان نگاه می کنند احوط آن است که سینه خود را برهنه نکنند.(۳)

آیه اللّه صانعی:

در دو مسأله اول عینا مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۴)

* * *

ص: ۹۱

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسائل ۳۰۳۲ و۳۰۳۵ و ۳۰۴۰.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسسائل ۲۴۶۶ و ۲۴۷۱.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): آیا جایز است زن برای تزریق آمپول و یا سایر عملیات پزشکی، بدون قصد لذّت به بدت مرد نامحرم نگاه کند؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

جایز نیست، مگر در مواردی که ضرورت باشد.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۲): آیا نگاه کردن به تصویر مردان و عکسهای نامحرمان جایز است؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

نگاه زن به عکس مرد نامحرم، اگر از روی لذت نباشد، و خوف

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۵۲، سؤال ۴۷.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

وقوع در حرام در بین نباشد جائز است، چه آن مرد را بشناسد و چه نشناسد، و چه از محارم او باشد چه از غیر محارم.(۱)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

سؤال (۳): نگاه کردن به زن اجنبیّه حرام است ولی در موقع ازدواج با زن چه دائم و چه انقطاعی می شود او را نگاه کرد یا نه؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

۱. زن مخصوصی را که قصد دارد ازدواج کند جایز است نگاه کند، به مقداری که زشتی و زیبائی او را تشخیص دهد و امّا اگر بخواهد زنهای متعدّد را نگاه کند که هر کدام را پسندید انتخاب کند جایز نیست.(۳)

۲. جهت ازدواج یکمرتبه بصورت نگاه کردن برای زن و مرد بدون قصد ریبه و التذاذ جایز است.(۴)

سؤال (۴): نگاه کردن دختران به دبیر مرد، پسران به دبیر زن چه حکمی دارد؟

ص: ۹۳

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص ۶۰، س۶۷.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مجمع المسائل، ج۲، سؤال ۶۴۷ و۶۴۸.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

جواب آیه اللّه صانعی:

هر چند نظر به صورت بدون لذّت بردن و بدون ترتّب مفسده ظاهرا جایز می باشد لکن کمال دقّت بر اکتفا به ضرورت لازم است.(1)

* * *

۱- ۱ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۴۱.

فصل هفتم: احکام مربوط به

(الف)

فتاوا و استفتائات کلّی

پیرامون عفّت زن در زبان ودهان

ص: ۹۵

امام خمینی رحمه الله :

۱. زن تحت شرایط زیر می تواند با مرد نامحرم سخن بگوید:

۱. با قصد لذت نباشد. ۲. احتمال وقوع در حرام نباشد. ۳. با قصد به حرام انداختن مرد نامحرم نباشد. ۴. بصورت تهییج کننده و شـهوت آمیز حرف نزنـد، مثلاًـ صوتش را نـازک و کلاـمش را نرم و مهربـان نسازد تا موجب طمع نامحرم گردد. ۵. سخنان تهییج کننده و شهوت آور نگوید.(۱)

۲. و کلاًّ سخن گفتن زن با مرد نامحرم در غیر موارد ضرورت مکروه است.(۲)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

تقریبا مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۳)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

زن اگر با قصد انداختن نامحرم به حرام با او حرف بزنند، چه از

۱- ۱ _ العروه الوثقی، النکاح، مسأله ۳۹ و۲۹؛ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۰.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

اموری سخن بگوید که سبب افتادن او در حرام باشد، و چه بصورت تهییج کننده با او سخن بگوید تا در قلبش شهوت تولید شود، مثلاً از مسائل شهوت انگیز سخن بگوید حرام است.(۱)

آیه اللّه خامنه ای:

تقریبا مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۲)

آیه اللّه مکارم:

زن نباید لحن صدای خود را (در گفتگو با نامحرمان) طوری کند که هوس انگیز باشد.(۳)

آیه اللّه اردبیلی:

۱. زن می تواند در جایی که نامحرم هست با صدای بلند صحبت کند مگر اینکه صدای او موجب تحریک مردهای نامحرم باشد که در این صورت جایز نیست.(۴)

۲. زن و مرد نامحرم می توانند صدای یکدیگر را بدون قصد لذّت بشنوند، خواه به صورت صحبت کردن باشد یا به شکل دیگر، و خواه به طور مستقیم باشد یا غیر مستقیم، ولی اگر صدای زن نازک و مهیّج باشد بنابر احتیاط از گوش دادن به آن اجتناب شود.(۵)

* * *

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۱، سؤال ۱۸۷.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین، سؤال ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۲ و۱۹۳.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۹۲.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۴۵ و۳۰۴۶.

۵- ۵ _ مأخذ پیشین.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): اگر زن به هنگام تکلّم با نامحرمان اگر چه از امور عادّی و معمولی حرف بزند، صدایش را نازک و کلامش را نرم کند بگونه ای که موجب تحریک قلب نامحرم گردد، حرام است؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

بلی، حرام است.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق نظر امام رحمه الله .(۲)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق نظر امام رحمه الله .(۳)

سؤال (۲): مردی معمولاً ـ با زن نامحرم از روی شـهوت و لـذّت حرف می زنـد، آیا زن با اینکه می دانـد خودش در حرام نمی افتد می تواند با او حرف بزند؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

جایز نیست.(۴)

۱- ۱ ـ تحریر الوسیله، مسأله ۲۹؛ العروه الوثقی، النکاح، مسأله ۲۹.

۲- ۲ ـ العروه الوثقی، النکاح، مسأله ۲۹.

۳- ۳ ـ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۲، سؤال ۱۸۸.

۴- ۴ ـ مأخذ پیشین.

سؤال (۱): حکم اذان یا تکبیر یا صلوات زن در نزد نامحرمان چگونه است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

صرف شنیدن صدای نامحرم حرام نیست، و هیچ منع شرعی از صلوات یا تکبیر زنان در نزد مردان وجود ندارد، مگر آنکه به مفسده ای بینجامد.(۲)

سؤال (۳): آیا زن می تواند در مقابل نامحرمان قرآن را با ترتیل یا غیر آن قرائت کند؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اشکالی ندارد، بشرطی که موجب تحریک نامحرمان نبوده و مفسده ای در پی نداشته باشد.(۴)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

بشرطی که تحریک کننده و موجب مفسده ای نباشد اشکالی ندارد، ولی زنان جوان قرآن را اصلًا در مقابل نامحرم نخوانند. (۳)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

۱- ۳ _ استفاده از مجمع المسائل، ج۲، سؤال ۶۵۲.
۲- ۱ _ احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۲، مسأله ۱۹۱.
۳- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۳، مسأله ۱۹۲.
۴- ۲ _ استفاده از احکام بانوان، ص۲۴، سؤال ۵.

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق نظر مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۱)

سؤال (۵): گفتگوی زن با مرد نامحرم چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

۱. سخن گفتن اگر مهیّج باشد حرام است، و اگر مهیّج نبوده و خوف فتنه هم در کار نباشد احتیاط مستحب آن است که ترک نماید (مگر ضرورتی باشد) بخصوص اگر طرف سخن جوان باشد.(۲)

۲. اگر بـدون قصد تلذّذ و ریبه باشد و خوف فتنه در بین نباشد اشـکال ندارد، اگر چه احوط ترک است در غیر مقام ضـرورت مخصوصا با زن جوان.(۳)

سؤال (۶): زن نامحرمی نسـبت فامیلی با مردی دارد آیا می تواننـد بدون قصد لذّت با هم صـحبت کنند در حالیکه همدیگر را نگاه نکنند یا نه؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

بدون قصد التذاذ، و با وجود حاجت (ضرورت) عرفی، مانعی ندارد.(۴)

ص: ۱۰۱

۱- ۱ _ مأخذ پیشین.
۲- ۲ _ تحریر الوسیله، ج۲، مسأله ۲۹.
۳- ۳ _ احکام بانوان، وحیدی، مسأله ۴.
۴- ۴ _ مجمع المسائل، ج۲، ص۶۴۵.

سؤال (۷): اگر کسی بمیرد، و مجلس عزای مردانه و زنانه در یک حیاط تشکیل شود، چنانچه زنی با سواد در مجلس عزای زنانه قرآن و روضه و مصیبت و نوحه بخواند که صدای او را بعض مردها که در آنجا هستند بشنوند چه صورت دارد؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

با اینکه خداوند متعال می فرماید: «فَاسْئَلُوهُنَّ مِنْ وَرآءِ حِجابٍ»(۱)، خوب است که مجلس زنانه طوری باشد که کاملاً مراعات عفّت بشود.(۲)

سؤال (۸): شرکت بانوان صاحب نظر در میزگردهای علمی در کنار مردان و سخنرانی آنها در برابر زنان و مردان نامحرم با رعایت عفّت و حجاب اسلامی چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

با وجود صلاحیّت علمی، و رعایت جهات شرعی اشکال ندارد.(۳)

۱- ۱ _ تفسیر: هرگاه مردان نامحرم با زنان کاری دارند، پرده ای میان آنها باشد و حریم بین زن و مرد محفوظ باشد.
۲- ۲ _ مجمع المسائل، ج۲، س۶۴۹.
۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۱۱۳.

سؤال (۹): سلام دادن به زن چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

لازم است که به زنان بی حجاب سلام داده نشود، تا سلام دادن موجب ترویج ترک حجاب نشود. در غیر اینصورت سلام دادن به زن حرام نیست.(۱)

* * *

۱- ۱ _ مجمع المسائل، سؤال ۴۴۶.

فصل هشتم: احکام مربوط به

(الف)

فتاوا و استفتائات کلی

ص: ۱۰۵

امام خمینی رحمه الله :

هر چه در نظر عرف مردم زینت محسوب می شود اظهار آن در برابر نامحرم جایز نیست.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

آیه اللّه تبریزی:

بر زن جایز نیست در مقابل نامحرمان زینتی داشته باشد مگر زینتهایی مثل سرمه و انگشتر.(۵)

آیه اللّه اردبیلی:

۱. پوشیدن لباس نازک و لباسی که در صورت تابش نور، بدن زن

۱- ۱ _ استفتاء، احکام بانوان، محمد وحیدی، سؤال ۷؛ احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۳۳.
۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۴، سؤال ۳۳.
۳- ۳ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۴، سؤال ۳۳.
۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۴، سؤال ۳۳.
۵- ۵ _ صراط النجاه، ج۲، سؤال ۱۶۹۹.

نمایان می شود در جایی که نامحرم باشد اشکال دارد، همچنین پوشیدن لباس رنگین و چشمگیر در صورتی که برای زن زینت حساب شود و نامحرم او را ببیند محلّ اشکال است.(۱)

۲. ظاهر کردن هر آنچه در نظر عرف زینت و آرایش برای زن محسوب می شود در برابر مرد نامحرم جایز نیست.(۲)

۳. جایز نیست زن زینت خود را که احتمال دارد موجب تحریک نامحرمان گردد، اگر چه در صورت یا دستهای او باشد ظاهر کند.(۳)

آیه اللّه صانعی:

آرایش نمودن زن در انظار عمومی و نامحرمان جایز نمی باشد.(۴)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسائل ۳۰۲۰ و۳۰۲۵.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۹۲.

۴- ۴ _ مجمع المسائل، ص۴۸.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): مراد از زینت و آرایش زن چیست؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

هر چیزی که عرفا زینت محسوب شود، و در عرف مردم بر آن زینت اطلاق کند.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۲): اگر زن در چشم خود سرمه بگذارد، نه با هدف زینت و آرایش و بلکه بخاطر فوائد پزشکی که سرمه دارد، آیا در این مورد زن باید آن را از نامحرم بپوشاند؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر عرفا زینت حساب شود واجب است آن را بپوشاند چه با قصد

۱- ۱ _ استفاده از استفتاء، کتاب احکام بانوان، ص۱۹.

۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۱، مسأله ۱۲۶.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

زینت باشد چه نباشد.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

جواب آیه اللّه صانعی: آرایش نمودن و خود را در دَیْدِن مردان بیگانه قرار دادن که موجب فساد در جامعه گردد حرام می باشد.(۵)

سؤال (۳): زنانی که ابروان خود را می چینند، آیا برای رعایت حجاب کامل موظّفند ابروهای خود را بپوشانند یا اشکالی ندارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر درنظر عرف مردم زینت محسوب می شود واجب است پوشانده شود.(۶)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

۱. پوشاندن دستها و صورت هم مطلقا چه زینتی بر آن باشد و چه نباشد بنابر احتیاط بر زن واجب است. و اگر زینت باشد مسلّما

۱- ۱ _ استفتاء، کتاب احکام ازدواج، ص۱۹۵.
۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۱، مسأله ۱۲۷.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.
۵- ۵ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۵۶.
۶- ۶ _ احکام ازدواج، ص۱۹۵؛ احکام بانوان، محمد وحیدی، سؤال ۷.

واجب است.(۱)

۲. چیدن ابروها زینت حساب می شود، و واجب است که از نامحرم پوشانده شود.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

جواب آیه اللّه صانعی:

۱. اگر نامحرم نگاه می کند و یا باعث تهییج شهوت می شود حرام است و گناه می کند.(۵)

۲. اگر احتمال دهد منشأ فساد و موجب تهییج شهوت گردد حرام است.(۶)

سؤال (۴): اگر در صورت و یا دستهای زن آرایش و یا زینت باشد، آیا پوشاندن آن همانگونه که در بین نامحرمان غیر فامیل و غریبه واجب است در بین خویشاوندان نامحرم هم واجب است؟

۱- ۱ _ ارشاد السائل، مسائل ۴۵۴ و۴۵۶؛ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۴؛ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۲۸.

۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات الرجل مع المرأه، سؤال ۱۳۰.

۳- ۳ _ استفتاء، احکام علاقات الرجل مع المرأه، مسائل ۱۳۰ _ ۱۲۸.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

۵- ۵ _ مجمع المسائل، سؤالات ۱۳۵۸ و۱۳۵۹.

۶- ۶ _ مأخذ پیشین.

جواب امام خمینی رحمه الله :

بلی، فرقی نمی کند.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۵): آیا سرمه کشیدن، یا ابروچیدن، انگشتر عقیق، ساعت، عینک طبّی زیبا، برای زنان زینت حساب می آید که پوشش آنها لازم باشد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

هر چه در نظر عرف مردم زینت محسوب می شود اظهار آن در برابر نامحرم جایز نیست.(۵)

سؤال (۶): من زنی هستم که حلقه ازدواج را دستم می کنم در حالیکه قصد زینت هم از آن ندارم، بلکه بخاطر یادآوری ازدواج خود و نشان دادن وفاء به شوهرم می باشد، آیا پوشاندن آن از نامحرم واجب است؟

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۳۱.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.
۵- ۵ _ احکام بانوان، محمد وحیدی، سؤال ۷.

جواب امام خمینی رحمه الله :

هر نوع انگشتری، زینت حساب می شود و پوشاندن آن از نامحرم واجب است.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۷): آیا عطر زدن و خوشبو نمودن زن با انواع خوشبو کننده ها، در صورتی که بوی آن به مشام نامحرم می رسد اشکال شرعی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

خوشبو نمودن اشکالی ندارد، ولی اگر خوشبو نمودن زن خود را موجب فساد و تحریک شهوت نامحرمان گردد جایز نیست.(۵)

جواب آیه اللّه تبریزی:

عطرهایی که موجب جلب توجه نامحرمان به زن می شود در بین نامحرمان جایز نیست، مگر اینکه در خانه خودش زده ولی بوی آن در خارج هم به ناچار مانده است.(۶)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۳۲.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

۵- ۵ _ استفتاء، احکام ازدواج، ص۱۹۴.

۶- ۶ _ صراط النجاه، ج۲، سؤال ۱۷۰۰.

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

اگر خوشبو نمودن با قصد جلب توجّه نامحرمان باشد اشکال دارد.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب آیه اللّه خامنه ای:

اگر موجب جلب نظر نامحرم یا منشأ خوف از افتادن در فتنه و فساد باشد جائز نیست و گر نه حرمت شرعی ندارد.(۳)

سؤال (۸): آرایش زن برای غیر شوهرش در بعض از مجالس زنانه مثل عروسیها و یا غیره چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر نامحرم نبیند اشکالی ندارد.(۴)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۵)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۶)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۷)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۵، سؤال ۱۳۴.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ استفتاء، احکام ازدواج، ص۱۸۸.

۵- ۵ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۳۸.

۶- ۶ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۳۸.

۷- ۷ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۱۳۸.

سؤال (۹): پوشیدن زن کفشهایی را که دارای صدا هستند و هنگام راه رفتن صدای پای آنها را نامحرمان می شنوند چه حکمی دارند؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر مفسده ای به دنبال داشته باشند اشکال شرعی دارند.(۱)

جواب آیه اللّه خامنه ای:

تا زمانی که باعث جلب توجّه و ترتّب مفسده نشده است فی نفسه اشکال ندارد.(۲)

سؤال (۱۰): آیا حنای دست زن را اگر نامحرم ببیند چه صورت دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

باید از نامحرم مستور کند.(۳)

سؤال (۱۱): آیا پوشیدن لباسی که برای تزیین، قسمتهایی از آن تور دوزی شده برای زنها جایز است؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

اگر زینت محسوب شود جایز نیست.(۴)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام ازدواج، ص۱۹۶.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۱۳۶۲.

۳- ۳ _ استفتاء، احکام بانوان، محمد وحیدی، سؤال ۸.

۴- ۴ _ مجمع المسائل، سؤال ۴۳۸.

سؤال (۱۲): آیا پوشیدن کفش سیاه برّاق توسط زن مؤمن جائز است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

اشکال ندارد، مگر آنکه رنگ و شکل آن باعث جلب توجّه نامحرم و یا انگشت نما شدن او شود.(۱)

سؤال (۱۳): اگر در مراسم ازدواج، عروسی با حجاب کامل باشد و تنها صورت ایشان بیرون باشد، عکس و فیلم برداری بوسیله برادر شوهر و یا نامحرم دیگر از نظر شرعی چه حکمی دارد؟ در ضمن اگر عکسِ زن بدون حجاب را محرمی بردارد آیا دادن فیلم به عکّاس نامحرم جهت ظهور و چاپ اشکالی دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

در مراسم ازدواج، اگر عروسی آرایش کرده باشد که معمولاً ـ هم چنین است، عکس برداری و فیلم بوسیله نامحرم خلاف است و نباید انجام گیرد و عکسی که بوسیله محرم گرفته می شود ظاهر کردنش بوسیله نامحرم، اگر باعث فساد و آبروریزی نباشد مانعی ندارد.(۲)

* * *

۱- ۱ _ استفتائات، سؤال ۱۳۶۵.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۶۶.

فصل نهم: احکام مربوط به

(الف)

فتاوا و استفتائات کلی

ص: ۱۱۷

امام خمینی رحمه الله :

رفتن زن به اماکن و مجامعی که می داند در آنها مردانی هستند که عمدا و با قصد لذّت به او نگاه می کنند جایز نیست.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

۱. مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

۲. تأسیس مدارس مختلط اعمّ از ابتدائی و عالی و تدریس در آن مدارس و فرستادن فرزندان به آن مدارس و همکاری با آنها جایز نیست.(۳)

مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

مرحوم آیه اللّه خوئی:

۱. زن نمی تواند در مراکزی که می داند در آن اختلاط است مشغول تحصیل علم شود.(۵)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۷، سؤال ۱۴۲.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۷۸۶.

۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۹۷، سؤال ۱۴۲.

۵- ۵ _ صراط النجاه، ج۱، سؤال ۱۲۴۳.

۲. اختلاط دختر و پسر در حالیکه به سنّ مراهقه رسیده اند جایز نیست.(۱)

آیه اللّه خامنه ای:

اشکالی ندارد که زنان در مراکز آموزشی جهت تعلیم و تعلّم وارد شوند، ولی بر زنان و دختران واجب است که حجاب اسلامی را کاملاً مراعات نمایند، و همچنین بر مردان واجب است که از نگاه کردن به آنچه که حرام است بپرهیزند، و همچنین باید از اختلاطی که خوف فتنه و فساد در آن است دوری کنند.(۲)

آیه اللّه بهجت:

اختلاط زن و مرد در مراکز و مجامع عمومی، به شکلی که در معرض فساد و گناه قرار بگیرند جائز نیست.(۳)

آیه اللّه تبریزی:

بر مسلمانان واجب است مدرسه هایی را مهیّا کنند که دختران جوان در آنها بدون اختلاط با پسران بتوانند درس بخوانند.(۴)

آیه اللّه صافی:

تأسیس مدارس مختلط اعمّ از ابتدائی و عالی و تدریس در آن مدارس و فرستادن فرزندان به آن مدارس و همکاری با آنها جائز

۱- ۱ _ صراط النجاه، ج۱، سؤال ۹۰۸.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۲۳۸.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۵۲۸.

۴- ۴ _ صراط النجاه، ج۱، سؤال ۱۲۴۳.

نیست.(۱)

آیه اللّه اردبیلی:

۱. اگر زن شغلی داشته باشد و بخواهد کاری انجام دهد که در مقابل نامحرم مراعات حجاب برای او ممکن نباشد، باید آن را ترک کند و شغلی را انتخاب کند که بتواند حجاب شرعی را رعایت نماید.(۲)

۲. حضور علمی و عملی بانوان در شئون گوناگون اجتماع اشکال ندارد به شرط آنکه اولاً: عفّت عمومی را رعایت کرده و مرتکب حرام نشوند. و ثانیا: حضور آنان مستلزم تضییع حقوق شوهران و منافی حیثیّت و شئون آنان نباشد. ولی با این حال مطابق آنچه از کتاب و سنّت استفاده می شود بهتر است زنان در غیر موارد ضرورت و لزوم در اجتماعاتی که نامحرم وجود دارد ظاهر نشوند.(۳)

۳. اختلاط زن و مرد در مراکز و مجامع عمومی به شکلی که در معرض فساد و گناه قرار بگیرند جایز نیست.(۴)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۸۷۶.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۲۱.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۷۷۵.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۸۰۴.

(ب)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): راه رفتن مرد با یک زن نامحرم چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر با قصد لذّت باشد و یا احتمال وقوع در حرام باشد جائز نیست.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۲): زنیکه می خواهد به تحصیل خود ادامه دهد که بعدها شغلی حلال انتخاب کند، ولی فعلاً ادامه تحصیل ملازم با این است که با نامحرم روبرو شود، مثلاً نزد مرد درس بخواند، یا اینکه با مردها در یک جا باشند همچو تحصیل، جایز است یا خیر؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

ادامه تحصیل در رشته های حلال اشکالی ندارد. و لیکن تستّر از

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۷، سؤال ۲۰۲.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

اجانب [یعنی: نامحرمان] و خودداری از اختلاط با آنها لازم است، و اگر ادامه تحصیل مستلزم اختلاط با اجانب باشد، و مفاسد دینی و اخلاقی در برداشته باشد ترک کند.(۱)

سؤال (۲): شرکت دختران و بانوان با مردان در ارگانهای انقلابی مانند جهاد سازندگی، بنیاد شهید، سپاه پاسداران و... و انجام امور محوّله و نشست با هم که ناچار از تماس و برخورد با هم می باشند مشروع است؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

با رعایت وظایف شرعیه در امور مذکور مانع ندارد، ولی از اختلاط و تماسّ(۳) زیاد با نامحرم اجتناب شود.(۳)

سؤال (۴): نامه نوشتن به نامحرم ومطرح کردن مسائل تهییج کننده جنسی در آن برای همدیگر چه حکمی دارد؟

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: جایز نیست.(۴)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی:

اجتناب از هر عملی که موجب مفسده باشد حرام است.(۵)

۱- ۱ _ احکام بانوان، وحیدی، استفتاء شماره ۷.

۲- ۳ _ استفتاء، احکام بانوان، محمد وحیدی، شماره ۶.

۳- ۲ _ منظور از تماسّ در اینجا مواجهه و رودررو شدن و حرف زدن با همدیگر است، نه تماس بدنی که حکمش در فصلی جداگانه در آینده همین کتاب خواهد آمد.

۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۳۵، سؤال ۱۹۹.

۵- ۵ _ مأخذ پیشین.

سؤال (۵): آیا برای زنان، شرکت در مراسم استقبال و خوش آمدگویی و تقدیم دسته گل که توسّط وزارت خانه ها و ادارات دولتی و غیر آنها ترتیب داده می شود جایز است؟ و آیا صحیح است که شرکت آنان را در این مراسم این گونه توجیه کنیم که هدف ما نشان دادن حرّیت و احترام زن در جوامع اسلامی است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

دعوت از زنان برای مشارکت در مراسم استقبال و خوش آمدگویی به مهمانان خارجی وجهی ندارد و در صورتی که موجب فساد و ترویج فرهنگ غیر اسلامی شود جایز نیست.(۱)

سؤال (۶): اشتغال و کارکردن زنانی که در ادارات کار می کنند و اغلب با نامحرم سروکار دارند در این مکانها چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

کارکردن زن در اداره شرعا جایز است، ولی باید با نامحرم تماس نامشروع نداشته باشد، و اگر بدون تماس نامشروع ممکن نباشد کارکردن در ادارت جایز نیست.(۲)

جواب آیه اللّه صانعی:

با رعایت کامل حجاب و پای بند بودن به موازین شرعی مانعی

۱- ۱ _ استفتائات، سؤال ۱۳۷۸.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۹۳.

ندارد.(۱)

سؤال (۷): لطفا ضوابط شرعی اشتغال بانوان در اجتماع را بیان کنید؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اگر اشتغال آنان موجب خلاف شرع نباشد، مانند رابطه با نامحرم و مخالفت با شوهر و نظایر اینها، اشکال ندارد.(۲)

سؤال (۸): به نظر حضرتعالی معیار اساسی برای جواز روابط زن و مرد در عرصه هنر و سینما چیست؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

روابط زن و مرد اگر موجب تماس باشد یا مهیّج باشد یا موجب مفاسد اجتماعی باشد جایز نیست.(۳)

سؤال (۹): آیا جایز است برای امور آموزشی در دانشگاه، پسران و دختران جوان در کنار یکدیگر و یا عدّه ای از پسران جوان پشت سر دختران جوان بنشینند؟

جواب آیه اللّه صانعی:

دوری کردن از این گونه اعمال در حدّ توان، مخصوصا در نظام جمهوری اسلامی لازم است، بلکه در کنار یکدیگر قرار گرفتن (که

۱- ۱ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۴۰.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۶۷.

۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۱۱۲.

زمینه تهمت و مفاسد را آماده می سازد) حرام می باشد.(۱)

سؤال (۱۰): دختری دارم که به تکلیف رسیده، هنگامیکه پسر عمو و دایی یا ارحام نامحرم دیگر به منزل ما می آیند، در صورتی که خودم یا مادرش یا برادرش حضور داریم با حجاب اسلامی کامل می آید و از آنها احوالپرسی می کند، و گاهی هم می نشیند و با آنها صحبت می کند آیا این رفتار او اشکال شرعی دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

چون شنیدن صدای زن بیگانه [یعنی: نامحرم] و کلام او برای مرد بیگانه و نامحرم حرام نیست، و ترک آن هم بر زن واجب نیست، بنابر این گفتگو به آن ترتیب که ذکر شده و با رعایت حدود حجاب اسلامی فی حدّ نفسه حرام نمی باشد.(۲)

سؤال (۱۱): شبیه خوانی برای اهل بیت علیهم السلام چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

شبیه خوانی فی حد نفسه حرام نیست، لکن نسبت دروغ، و اخلاط زن و مرد، و ایذاء افراد در همه جا حرام است و باید از آن اجتناب کرد.(۳)

* * *

ص: ۱۲۶

۱- ۱ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۴۲.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۳۶.

۳- ۳ _ مجمع المسائل، سؤال ۶۸۰.

فصل دهم: احکام مربوط به

فتاوا و استفتائات کلّی

ص: ۱۲۷

پیرامون عفّت زن در خلوت

امام خمینی رحمه الله :

اگر مرد و زن نامحرم در محلّ خلوتی باشند که کسی در آنجا نباشد و دیگری هم نمی تواند وارد شود چنانچه بترسند که به حرام بیفتند باید از آنجا خارج شوند.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

اگر مرد و زن نامحرم در محلّ خلوتی باشند که کسی در آنجا نیست و دیگری هم نمی تواند وارد شود حرام است چه به ذکر خدا مشغول باشند یا به صحبت دیگر، خواب باشند یا بیدار، و نمازشان هم در آنجا صحیح نیست ولی اگر طوری باشد که کسی دیگر بتواند وارد شود، یا بچه ای که خوب و بد را می فهمد در آنجا باشد اشکال ندارد.(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی: عینا مطابق با فتوای مرحوم آیاللّه گلپایگانی.(۳)

مرحوم آیه اللّه خوئی:

ماندن مرد و زن نامحرم در محلّ خلوتی که کسی در آنجا نیست و

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۵.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۴.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۹.

دیگری هم نمی توانـد وارد شود در صورتیکه احتمال فساد برود حرام است، ولی اگر طوری باشد که کسـی دیگر بتواند وارد شود، یا بچه ای که خوب و بد را می فهمد در آنجا باشد یا احتمال فساد نرود اشکال ندارد.(۱)

آیه اللّه تبریزی: عینا مطابق با فتوای مرحوم آیه اللّه خوئی.(۲)

آیه اللّه صافی: عینا مطابق با فتوای مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۳)

آیه اللّه سیستانی:

مانـدن مرد و زن نامحرم در محلّ خلوتی که کسـی در آنجا نیست در صورتیکه احتمال فساد برود حرام است، هر چنـد طوری باشد که کس دیگر بتواند وارد شود، و اگر احتمال فساد نرود اشکال ندارد.(۴)

آیه اللّه مکارم:

احتیـاط واجب آن است که مرد و زن نـامحرم در محـلّ خلـوتی که کسـی در آنجـا نیست و دیگری هم نمی توانـد وارد شـود نمانند، حتّی اگر در آنجا نماز بخوانند نماز آنها اشکال دارد.(۵)

آیه اللّه فاضل لنکرانی:

عینا مطابق با فتوای مرحوم آیه اللّه خویی.(۶)

ص: ۱۳۰

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۴.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۴.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۴.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۴.
۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۹۵.
۶- ۶ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۵۱۱.

آیه اللّه اردبیلی:

۱. اگر مرد و زن نامحرمی در محلّ خلوتی باشند که کسی در آنجا نبوده و دیگری هم نتواند وارد شود چنانچه بترسند که به حرام بیفتند، باید از آنجا بیرون روند، بلکه احتیاط واجب آن است که مطلقا از خلوت کردن بپرهیزند هر چند خوف ارتکاب حرام نباشد، یا دیگری هم بتواند وارد شود، و صحّت نماز آنان نیز در حال خلوت و نبودن شخص سوّم، محلّ اشکال است.(۱)

۲. خلوت کردن مرد و زن در یک اتومبیل به شکلی که شخص دیگری نباشد خلاف احتیاط است و اگر مظنّه فساد و گناه باشد حرام است.(۲)

آیه اللّه صانعی:

مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۳)

* * *

ص: ۱۳۱

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۸۰۲.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۸۰۳.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۷.

فصل یازدهم: احکام مربوط به

(الف)

فتاوا و استفتائات کلی

پیرامون عفّت زن در تماس و لمس

ص: ۱۳۳

امام خمینی رحمه الله :

۱. هر کسی که نگاه کردن به آن حرام است، لمس آن هم با هر عضوی از اعضای بدن حرام است مگر از روی لباسی بدون قصد التذاذ و ریبه.(۱)

۲. اگر چه نگاه کردن به صورت و دستهای زن مسلمان با حجاب و مقداری از بدن زنان کفّار که معمولاً بیرون می گذارند بدون قصد التذاذ و ریبه اشکالی ندارد ولی لمس آن مواضع حرام است.(۲)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۵)

آیه اللّه بهجت:

۱- ۱ _ عروه الوثقی، النکاح، مسأله ۴۷؛ تحریر الوسیله، النکاح، مسأله ۲.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۴، مسأله ۱۹۵.
۵- ۵ _ مأخذ پیشین.

دست زدن مرد به بدن زن نامحرم یا دست زدن زن به بدن مرد نامحرم مثل نگاه کردن حرام است، و دست زدن مرد به صورت و دستهای زن نامحرم و بالعکس نیز بنابر اظهر جایز نیست.(۱)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۱۹۳۴.

(ب)

فتاوا و استفتائات کلّی

پیرامون دست دادن زن با مرد نامحرم

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

دست دادن با نامحرم جایز نیست مگر از روی لباس، و بـدون آنکه دست او را بفشارد، و قصـد التـذاذ و احتمال وقوع در فساد هم نباشد.(۱)

مرحوم آیه اللّه خوئی:

دست دادن با نامحرم از روی لباس و بدون ریبه و شهوت اشکال ندارد.(۲)

آیه اللّه خامنه ای:

دست دادن با زن نامحرم اگر موجب لمس دستان او باشد جایز نیست.(۳)

آیه اللّه تبریزی: موافق با نظر مرحوم آیه اللّه خویی.(۴)

آیه اللّه مکارم: حرمت مصافحه با زنان نامحرم از مسلّمات فقه شـیعه است، و غربیها اصـرار دارند فرهنگ خود را به ما تحمیل کنند، و

۱- ۱ ــ ارشاد السائل، سؤال ۴۵۵.

۲- ۲ ــ صراط النجاه، ج۲، سؤال ۱۱۳۸.

۳- ۳ ــ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۴، سؤال ۱۹۷.

۴- ۴ ــ صراط النجاه، ج۲، سؤال ۱۱۳۸.

استعلال فکری و فرهنگی را از ما بگیرند. در این زمینه روایات زیادی در منابع شیعه و اهل سنّت آمده که صراحت در تحریم دارند، از جمله پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هرکس با زن نامحرمی مصافحه کند به غضب خداوند گرفتار خواهد شد و خود آن حضرت نیز به هنگام بیعت با زنان به آنها دست نداد. و فرقی میان مسلمان و غیر مسلمان و معتقد به حجاب و غیر معتقد، و در ملأ عام و غیر آن نیست، هر چند در مورد زنان مسلمان و در ملأ عام حرمت آن شدیدتر است.(۱)

آیه اللّه فاضل لنکرانی:

مصافحه اجنبی با اجنبیّه و بالعکس حرام بیّن است، و این مطلب از مسلّمات فقه اسلام است و در ملأ عام حرمت شدیدتر دارد و نیز فرقی نمی کند زن معتقد به حجاب باشد یا نباشد.(۲)

آیه اللّه اردبیلی:

دست دادن با زن نامحرم جایز نیست، مگر اینکه از روی پوشش و لباس باشد، و لیکن از فشار دادن دست باید اجتناب شود.(۳)

آیه اللّه صانعی:

مصافحه با نامحرم اگر موجب لمس بدن نامحرم شود حرام است.(۴)

۱- ۱ _ استفتاء، روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۰ آبان ۱۳۸۲.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۹۶.

۴- ۴ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۴۷.

(ج)

فتاوا و استفتائات کلی

پیرامون مراجعه به پزشک نامحرم

امام خمینی رحمه الله :

۱. اگر مرد برای معالجه زن نامحرم ناچار باشد که او را نگاه کند و دست به بدن او بزند اشکال ندارد، ولی اگر با نگاه کردن بتواند معالجه کند نباید دست به بدن او بزند، و اگر با دست زدن بتواند معالجه کند نباید او را نگاه کند.(۱)

۲. جایز نیست زن بدون تفحّص برای پیدا کردن پزشک زن و عدم موفقیّت، به پزشک مرد مراجعه کند.(۲)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظرات امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه اراکی:

۱. اگر مرد برای معالجه زن نامحرم، با فرض نبودن زنی که کیفیّت معالجه و تحمّل درد با مرد مساوی باشد، ناچار شود که او را نگاه کند و دست به بدن او بزند اشکال ندارد، ولی اگر با نگاه کردن بتواند معالجه کند نباید دست به بدن او بزند و اگر با دست زدن بتواند

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۱.

۲- ۲ _ استفتاء، احکام ملاقات المرأه مع الرجل، ص۸۵، سؤال ۱۱۵.

۳- ۳ _ توضیح المسائل ۲۴۵۰؛ احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۵، سؤال ۱۱۵.

معالجه کند نباید او را نگاه کند.(۱)

۲. جایز نیست زن بدون تفحّص برای یافتن پزشک زن و عدم موفقیّت، به پزشک مرد مراجعه کند.(۲)

مرحوم آیه اللّه خوئی: در مسأله اوّل مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه بهجت:

۱. در مسأله اول عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

۲. نگاه کردن و دست زدن به بدن پیرزن و بچه غیر متمیّز که خوب و بد را نمی فهمد بدون قصد لذّت جایز است.(۵)

آیه اللّه تبریزی:

در مسأله اول عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۶)

آیه اللّه صافی: در مسأله اول عینا مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۷)

آیه اللّه مکارم:

اگر طبیب و پرستار مرد ناچار باشد دست به بدن زن بزنند یا طبیب و پرستار زن دست به بدن مرد بزنند باید دستکش یا مانند آن در دست

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۵؛ احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۵، سؤال ۱۱۵.
۲- ۲ _ مأخذ پیشین.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۰.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسائل ۱۹۴۱ و۱۹۴۳.
۵- ۵ _ مأخذ پیشین.
۶- ۶ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۰.
۷- ۷ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۰.

داشته باشد، ولی در صورت ضرورت و ناچاری اشکالی ندارد.(۱)

آیه اللّه فاضل لنکرانی:

در مسأله اول مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۲)

آیه اللّه اردبیلی:

در مسأله اول مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه صانعی:

در مسأله اوّل مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۴)

* * *

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۸۸.
۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۵۰۷.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۴۳.
۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۴.

(د)

فتاوا و استفتائات کلی

پیرامون مراجعه زن به عکّاس مرد

امام خمینی رحمه الله :

عکس برداشتن مرد از زن نامحرم حرام نیست ولی اگر برای عکس برداشتن مجبور شود که حرام دیگری انجام دهد مثلاً دست به بدن او بزند نباید عکس او را بردارد، و اگر زن نامحرمی را بشناسد در صورتی که آن زن متهتّک نباشد نباید به عکس او نگاه کند.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

مرد نباید عکس زن نامحرم را بیندازد، و اگر زن نامحرمی را بشناسد نباید به عکس او مخصوصا در مواردی که معرض هتک و فساد باشد نگاه کند.(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

تقریبا مطابق با فتوای امام خمینی رحمه الله .(۳)

مرحوم آیه اللّه خویی:

مرد نباید عکس زن نامحرم را بیندازد، و اگر زن نامحرمی را

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۳۹.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۸.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۵۳.

بشناسد بنابر احتیاط نباید به عکس او نگاه کند.(۱)

آیه اللّه تبریزی:

مطابق با فتوای مرحوم آیه اللّه خوئی.(۲)

آیه اللّه صافی: عینا مطابق فتوای مرحوم آیه اللّه گلپایگانی.(۳)

آیه اللّه مکارم شیرازی:

عکس برداشتن مرد از زنان نامحرم حرام نیست، مگر اینکه ناچار باشد که به بدن او و غیر از صورت و دستها نگاه کند.(۴)

آیه اللّه اردبیلی:

گرفتن فیلم و عکس توسّط مرد از زن نامحرم حرام نیست، ولی اگر برای عکس برداشتن مجبور شود که عمل حرام دیگری انجام دهد، مثلاً دست به بدن او بزند یا نظر او به صورت زینت شده زن یا به سایر بدن او بیفتد، نباید عکس او را بردارد، و اگر مرد، زن نامحرمی را بشناسد در صورتی که آن زن متهتّک نباشد _ یعنی عفیف و نجیب باشد _ نباید به کس او نگاه کند.(۵)

آیه اللّه صانعی:

مطابق با فتوای آیه اللّه اردبیلی.(۶)

ص: ۱۴۳

۱- ۱ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۸.

۲- ۲ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۸.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۴۸.

۴- ۴ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۰۸۶.

۵- ۵ _ توضیح المسائل، مسأله ۳۰۴۱.

۶- ۶ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۴۷۲.

(ـه)

پرسشهای جانبی و تکمیلی

سؤال (۱): زنی هستم که باید روزانه یک آمپول تزریق کنم، در نزدیکیهای خانه ما درمانگاهی است که در آن آمپول زن مردی وجوددارد، ولی درمانگاه دوری هم وجوددارد که آمپول زنِ زن در آنجا وجوددارد، ولی راهش دور است و باید ماشین سوار شد، آیا آمپول زدن در نزد آن مرد در درمانگاه نزدیک جایز است؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

جایز نیست مگر در موارد اضطرار.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۲): در شهر ما هم طبیب مردی است و هم طبیب زنی، ولی طبیب مرد تخصّص بیشتری دارد، آیا زن می تواند به او مراجعه کند؟

۱- ۱ ـ عروه الوثقی، الستر والساتر؛ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۵، سؤال ۱۱۴.
۲- ۲ ـ مأخذ پیشین.
۳- ۳ ـ مأخذ پیشین.
۴- ۴ ـ مأخذ پیشین.

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر طبیب زن توانایی بر درمان نداشته باشد اشکالی ندارد به طبیب مرد رجوع شود.(۱)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۳): بوسیدن دختران نامحرم که به سنّ بلوغ نرسیده اند بدون قصد شهوانی چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

احتیاط واجب آن است که مرد، دختر نامحرمی را که شش سال دارد نبوسد و او را بغل نکند و به سینه نچسپاند و در دامنش ننشاند.(۵)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با جواب امام خمینی رحمه الله .(۶)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با جواب امام خمینی رحمه الله .(۷)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۸۵، سؤال ۱۱۶.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

۵- ۵ _ العروه الوثقی، النکاح، مسأله ۳۶؛ تحریر الوسیله، النکاح، ۲۵.

۶- ۶ _ مأخذ پیشین.

۷- ۷ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۲۷، مسأله ۲۰۳.

سؤال (۱): آیا انسان می تواند غیر از زنش، سایر محارم خود را بدون قصد لذت و ترس از وقوع در حرام ببوسد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

با شرایط مذکور اشکالی ندارد.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با جواب امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با جواب امام خمینی رحمه الله .(۴)

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با جواب امام خمینی رحمه الله .(۴)

سؤال (۵): دست دادن با زنان نامحرم پیر و مسنّ چه حکمی دارد؟

جواب مرحوم آیه اللّه خوئی:

بدون فاصله شدن پارچه ای و یا حائل دیگری جائز نیست.(۵)

جواب آیه اللّه تبریزی: موافق با نظر مرحوم آیه اللّه خوئی.(۶)

سؤال (۶): در برخی از کشورها وقتی کسی وارد مجلس می شود رسم

۱- ۴ _ مأخذ پیشین.

۲- ۱ _ استفتاء، مأخذ پیشین، ص۱۲۸ و۱۲۹، مسائل ۲۰۶ و۲۰۷ و۲۰۸.

۳- ۲ _ مأخذ پیشین.

۴- ۳ _ مأخذ پیشین.

۵- ۵ _ صراط النجاه، ج۲، سؤال ۱۱۷۳.

۶- ۶ _ مأخذ پیشین؛ سؤال ۱۶۹۵.

است تا به همه اهل مجلس حتّی زنان دست دهـد، و اگر این کار را نکنـد نوعی غریب انگاری و یا بدبینی به زن و تحقیر آنها تلقّی می شود، آیا می توان برای رفع این توهّم با زنان آن مجالس دست داد؟

جواب آیه اللّه تبریزی:

جایز نیست، و این کار بر مسلمانان گناه است، چون دست نـدادن با نامحرم از شعائر دین است و حفظ آن به هر نوعی واجب است.(۱)

جواب آیه اللّه اردبیلی:

بدون پوشش نظیر دستکش و امثال آن اشکال دارد هر چند خلاف ادب یا خلاف احترام شمرده شود.(۲)

سؤال (۷): آیا دست دادن با خواهر زن از نظر شرعی موجب گناه است؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اشکال دارد و جایز نیست.(۳)

سؤال (۸): دست دادن زنان با افرادی چون پسر عمو و پسر خاله و دیگر فامیل از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

جایز نیست.(۴)

۱- ۱ _ صراط النجاه، سؤال ۱۶۹۸.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۱۲.

۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۱۰۹.

۴- ۴ _ استفتائات، سؤال ۱۱۰.

سؤال (۹): مراجعه آقایان به دنـدان پزشک زن جهت کنـدن دندان و یا پر کردن و امثال آن چه حکمی دارد؟ با توجه به اینکه دندان پزشک مرد وجود دارد ولی این مراجعه به علّت اقتصادی است؟

جواب آیه اللّه صانعی:

با وجود دندان پزشک مرد مراجعه به دندان پزشک زن غیر جایز است مگر آنکه پزشک ماهرتر و بهتر باشد.(۱)

سؤال (۱۰): لمس و نظر جنس مخالف برای آموزش دانشجویان پزشکی در شرایط خاصّ چه صورت دارد؟

جواب آیه اللّه صانعی:

تـا بشود بایـد پرهیز کرد، و به انـدازه نیـاز بسـنده کرد، آن هم بـا توجّه به نیاز نظام علمی جمهوری اسـلامی به آن، به هر حال همیشه باید متوجّه خطر گناه بود و از ریبه و التذاذ پرهیز نمود.(۲)

* * *

۱- ۱ _ مجمع المسائل، س۱۳۷۲.

۲- ۲ _ مجمع المسائل، س۱۳۷۵.

فصل دوازدهم: مسائل متفرّقه مربوط به

(الف)

ترک خودنمایی

و عفّت در رفتار و کردار اجتماعی

ص: ۱۴۹

امام خمینی رحمه الله :

هرگونه خودنمایی زن برای انداختن نامحرمان در حرام و بالعکس، حرام است.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

آیه اللّه خامنه ای: هرکاری که موجب جلب توجّه نامحرم می شود باید پرهیز نمود.(۴)

آیه اللّه اردبیلی:

حرکات و خودنمایی مهیّج زنان مسلمان در برابر نامحرم جایز نیست.(۵)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، ص۱۳۵ و۱۳۶، سؤالات (۲۲۲ _ ۲۲۴).

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ استفتاء، حجاب شناسی، حسین مهدی زاده، ص۱۶۹.

۵- ۵ _ استفتائات، ص۴۰۱.

[تکمیلات]

سؤال (۱): خندیدن زنان و دختران با صدای بلند در خیابان و یا انجام برخی حرکات دیگر که موجب جلب توجّه نامحرمان می شود چگونه است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

از هر کاری که موجب جلب توجّه نامحرم می شود باید پرهیز نمود.(۱)

جواب آیه اللّه بهجت:

هر کاری که معرضیّت ریبه و یا فتنه در آن است جایز نیست.(۲)

جواب آیه اللّه تبریزی:

زن عفیف این کار را نمی کند، بلکه اگر معرض تهییج شهوت برای یکی از طرفین باشد حرام است.(۳)

جواب آیه اللّه صافی:

مخالف نصّ قرآن است: «وَلا يَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِی فِی قَلْبِهِ مَرَضٌ» و جایز نیست.(۴)

۱- ۱ _ مأخذ قبلی، استفتائات.

۲- ۲ _ مأخذ پیشین.

۳- ۳ _ مأخذ پیشین.

۴- ۴ _ یعنی: زنان نبایـد در هنگام سـخن گفتن با نامحرمان صـدای خود را نرم کنند تا مردان نامحرمی که در قلوبشان مرض شهوت وجود دارد در آنها طمع نکنند. الأحزاب (۳۳): ۳۲؛ (مأخذ قبلی، استفتائات).

جواب آیه اللّه مکارم:

اشکال دارد و هنگام ضرورت نباید از مکالمات عادی تجاوز کنند. و بهتر است زنان و دختران مسلمان از این گونه کارها بپرهیزند و اگر منشأ فسادی شود جایز نیست.(۱)

جواب آیه اللّه فاضل لنکرانی:

بطور کلّی دختران و زنان باید در مقابل مردان نامحرم به نحوی لباس بپوشند و راه بروند و صحبت کنند که موجب توجّه و نگاه سوء و تهییج مردان نشوند و اگر کردند گناه بزرگ است.(۲)

* * *

ص: ۱۵۳

۱- ۱ _ مأخذ پیشین.

۲- ۲ _ استفتاء، مأخذ قبلی.

(ب)

برخی از فتاوا و استفتائات پیرامون

فعالیت های اجتماعی زنان

سؤال (۱): آیا بانوان می توانند آموزش فنون نظامی ببینند یا خیر؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

آموزش نظامی برای بانوان با مراعات کامل وظایف شرعیّه مانع ندارد، و اگر موقوف است به اینکه نامحرم آنها را آموزش دهد احتراز نمایند.(۱)

سؤال (۲): مستدعی است نظر مبارک خود را در مورد ورزش بانوان در اماکن و معابر عمومی بیان فرمائید. در ضمن بفرمائید تماشای این نوع برنامه ها از تلویزیون چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اگر برجستگی های بدن نمایان نباشد، و حرکات محرّك و مهیّج و مخالف شئون اخلاقی بانوان نباشد مانعی ندارد، اما چنانچه این رعایت نشود جایز نیست.(۲)

۱- ۱ _ استفتاء، احکام بانوان: وحیدی، سؤال ۱۵.

۲- ۲ _ استفتائات، ص۴۰۱.

سؤال (۳): آیا ورزش بانوان ایرانی در برابر چشمان مردان و زنان خارجی جایز است؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

حرکات و خودنمایی مهیّج زنان مسلمان در برابر نامحرم جایز نیست.(۱)

* * *

ص: ۱۵۵

۱- ۱ _ استفتائات، ص۴۰۱.

(ج)

احکام مربوط به رقص زنان

امام خمینی رحمه الله :

۱. بنـابر احتیاط واجب زن بایـد از رقصـیدن در هر مکانی اعمّ از مجالس عقـد و زفاف و مولودی ها پرهیز کنـد مگر رقص در مقابل شوهر خودش.

۲. رقصیدن زن در مقابل نامحرمان که قطعا حرام است، و فرقی نمی کند که چه نوع رقصی باشد.(۱)

مرحوم آیه اللّه گلپایگانی:

رقص مطلقا [چه رقص مرد و چه رقص زن] حرام است، مگر رقص زن برای شوهرش.(۲)

مرحوم آیه اللّه اراکی:

رقص مطلقـا حرام است. و احتیـاط واجب آن است که زن حتّی در مجـالس زنانه و مرد در مجالس مردانه و همچنین زن برای شوهرش مطلقا از رقصیدن پرهیز کند.(۳)

۱- ۱ _ احکـام ازدواج، ص۱۸۶؛ استفتائات، ج۲، ص۱۵؛ اسـتفتاء در کتـاب احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤالات ۲۹۴ _ ۲۹۹.

۲- ۲ _ منابع پیشین؛ ارشاد السائل، سؤال ۵۶۶.

۳- ۳ _ توضیح المسائل، ص۵۹۸؛ استفتاء در کتاب احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤالات ۲۹۴ _ ۲۹۹.

آیه اللّه خامنه ای:

۱. رقص زنـان در مقابـل مردان قطعـا حرام است [چه محارم و چه غیر محارم] مگر در مقابل شوهرش؛ و هر نوع رقص دیگری اگر چه در نزد شوهر باشد، موجب تهییج شهوت و یا مستلزم فعل حرامی باشد حرام است.(۱)

۲. رقص زن در مقابل بیگانگان [نامحرمان] مطلقا حرام است.(۲)

آیه اللّه بهجت:

رقصیدن زن [حتّی] در مجالس زنان و یا مرد در مجالس مردان اشکال دارد، و احتیاط واجب در ترک است.(۳)

آیه اللّه اردبیلی:

رقص زن برای مرد و بـالعکس، و همچنین رقص زن برای زن و مرد برای مرد، و حتّی رقص زن برای شوهرش احتیاطا خالی از اشکال نیست.(۴)

* * *

۱- ۱ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤالات ۲۹۴ الی ۲۹۹؛ استفتائات، سؤال ۱۱۶۶ الی ۱۱۷۹.
۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۱۱۷۳.
۳- ۳ _ توضیح المسائل، مسأله ۲۱۸۴.
۴- ۴ _ استفتائات، سؤال ۱۰۰.

[تکمیلات]

سؤال (۱): آیا رقص زن برای شوهرش یامرد برای همسرش حرام است؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

اگر رقص زن برای شوهرش یا برعکس، همراه ارتکاب حرامی نباشد اشکال ندارد.(۱)

سؤال (۲): ایجاد مراکزی برای آموزش رقص چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

ایجاد مراکز تعلیم و ترویج رقص با اهداف نظام اسلامی منافات دارد.(۲)

سؤال (۳): رقص کودک ممیّز در مجالس زنان یا مردان، اعمّ از اینکه پسر باشد یا دختر، چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

کودک غیر بالغ چه پسر و چه دختر تکلیفی ندارند، ولی سزاوار نیست افراد بالغ او را تشویق به رقص کنند.(۳)

۱- ۱ _ استفتائات، سؤال ۱۱۷۱.

۲- ۲ _ استفتائات، سؤال ۱۱۷۶.

۳- ۳ _ استفتائات، سؤال ۱۱۷۵.

[تتمّه]

سؤال (۱): خیّاط مردانه برای زنان چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

اگر لباس بدهد از روی آن اندازه بگیرد و اندام او را اندازه نگیرد اشکال ندارد.(۱)

سؤال (۲): استمناء (یعنی اینکه مرد و یا زن با هر طریقی غیر از جماع، مثل: فکر کردن در قضایای جنسی، رفتن به مکانهای شهوانی، دیدن تصاویر و فیلمها و صحنه های مبتذل، موسیقی های مبتذل، نگاه به نامحرمان، بازی با آلات جنسی خود و غیره موجب خارج شدن منی از خود شود) چه حکمی دارد؟

جواب امام خمینی رحمه الله :

استمناء با هر طریقی صورت گیرد از گناهان کبیره است و دوری از آن واجب است.(۲)

جواب مرحوم آیه اللّه گلپایگانی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۳)

جواب مرحوم آیه اللّه اراکی: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۴)

ص: ۱۵۹

۱- ۱ _ احکام بانوان، سؤال ۱۳.
۲- ۲ _ استفتاء، احکام علاقات المرأه مع الرجل، سؤال ۲۱۲ الی ۲۱۷.
۳- ۳ _ مأخذ پیشین.
۴- ۴ _ مأخذ پیشین.

جواب آیه اللّه خامنه ای: مطابق با نظر امام خمینی رحمه الله .(۱)

سؤال (۲): فیلمبرداری و عکاسی از برخی مجالس عروسی که بعلّت لاابالی گری، مسائل محرم و نامحرم رعایت نمی شود، توسّط عکّاس زن که شغلش اینکار است چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه خامنه ای:

مراعات کامل حجاب اسلامی در برابر نامحرم در هر حال لازم است و فیلمبرداری از مجالس زنانه یا از مجالس مختلط اگر مستلزم نظر حرام و موجب اشاعه فساد و ترتّب مفاسد باشد جائز نیست.(۳)

سؤال (۴): گاهی برای جذّاب بودن برنامه ها، زن و مرد نامحرم یا محرم، با سیمایی زیبا و صدایی دلربا، عواطف و احساسات خود را ابراز می دارند و با یکدیگر مزاح می کنند و این برنامه برای دیگران پخش می شود، این کار چه حکمی دارد؟

جواب آیه اللّه اردبیلی:

اینگونه برنامه ها گذشته از حرمت شرعی، از نظر اجتماعی هم خالی از فساد نیست.(۳)

ص: ۱۶۰

۱- ۱ _ مأخذ پیشین.

۲- ۳ _ استفتائات، سؤال ۱۱۵.

۳- ۲ _ استفتائات، س۲۷.

سؤال (۵): استفاده هنرجویان رشته هنر از عکسها و مجلاّت خارجی که بدن زن و مرد را عریان نشان می دهد چه حکمی دارد؟ با توجّه به اینکه بعضی از اساتیدشان تأکید دارند که برای به دست آوردن تجربه هنری لازم است؟

جواب آیه اللّه صانعی:

نباید نگاه کرد چون مفسده دارد و حرام است. و برای تجربه هنری باید راه دیگر و مشروع پیدا کرد و نیاز به تجربه، مُسوّغ و مجوّز حرام نمی باشد.(۱)

* * *

ص: ۱۶۱

۱- ۱ _ مجمع المسائل، سؤال ۱۳۶۴.

فصل پایانی

منابع و مآخذ کتاب

ص: ۱۶۳

۱. منابع عمومی کتاب

احکام علاقات المرأه مع الرجل ··· سیّد مسعود المعصومی (۱ جلد)

احکام بانوان ··· محمّد وحیدی خراسانی (۱ جلد)

احکام ازدواج ··· عبد الرحیم موگهی (۱ جلد)

برنامه کامپیوتری معجم ۳ ··· مرکز کامپیوتری علوم اسلامی (۲ CD)

حجاب شناسی ··· حسین مهدی زاده (۱ جلد)

العروه الوثقی ··· سید محمّد کاظم الیزدی (۲ جلد)

مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ··· سید محسن محمودی (۲ جلد)

۲. منابع مأخوذه در آراء امام خمینی رحمه الله

تحریر الوسیله ··· امام خمینی رحمه الله (۲ جلد)

رساله توضیح المسائل ··· امام خمینی رحمه الله (۱ جلد)

استفتائات ··· امام خمینی رحمه الله (۱ جلد)

۳. منابع مأخوذه در آراء مرحوم آیه اللّه گلپایگانی

رساله توضیح المسائل ··· سید محمدرضا گلپایگانی (۱ جلد)

مجمع المسائل ··· سید محمدرضا گلپایگانی (۳ جلد)

إرشاد السائل ··· سید محمدرضا گلپایگانی (۱ جلد)

مختصر الأحکام ··· سید محمدرضا گلپایگانی (۱ جلد)

هدایه العباد ··· سید محمدرضا گلپایگانی (۱ جلد)

۴. منابع مأخوذه در آراء مرحوم آیه اللّه اراکی

توضیح المسائل ··· شیخ محمد علی اراکی (۱ جلد)

۴. منابع مأخوذه در آراء مرحوم آیه اللّه خوئی

کتاب النکاح ... مرحوم آیه اللّه خوئی (۲ جلد)

صراط النجاه ... میرزا جواد تبریزی (۳ جلد)

۵. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه خامنه ای

اجوبه الاستفتائات ... سید علی خامنه ای (۲ جلد)

۶. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه بهجت

توضیح المسائل ... شیخ محمد تقی بهجت (۱ جلد)

جامع المسائل ... شیخ محمد تقی بهجت (۱ جلد)

۷. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه تبریزی

صراط النجاه ... میرزا جواد تبریزی (۳ جلد)

توضیح المسائل ... میرزا جواد تبریزی (۱ جلد)

۸. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه صافی

هدایه العباد ... شیخ لطف اللّه صافی (۲ جلد)

توضیح المسائل ... شیخ لطف اللّه صافی (۱ جلد)

با جوانان ... شیخ لطف اللّه صافی (۱ جلد)

۹. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه سیستانی

الفتاوی المیسره ... سید علی سیستانی (۱ جلد)

توضیح المسائل ... سید علی سیستانی (۱ جلد)

المسائل المنتخبه ... سید علی سیستانی (۱ جلد)

۱۰. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه مکارم

۱۱. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه فاضل لنکرانی

توضیح المسائل ··· شیخ فاضل لنکرانی (۱ جلد)

۱۲. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه اردبیلی

توضیح المسائل ··· موسوی اردبیلی (۱ جلد)

استفتائات ··· موسوی اردبیلی (۱ جلد)

۱۳. منابع مأخوذه در آراء آیه اللّه صانعی

توضیح المسائل ··· آیه اللّه صانعی (۱ جلد)

مجمع المسائل ··· آیه اللّه صانعی (۱ جلد)

* * *

ص: ۱۶۷

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹